

Republika e Kosovës - Republika Kosova - Republic of Kosovo
MINISTRIA E BUJQËSISË, PYLLTARISË DHE ZHVILLIMIT RURAL
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I RURALNOG RAZVOJA
MINISTRY OF AGRICULTURE, FORESTRY AND RURAL DEVELOPMENT

PROGRAMI PËR ZHVILLIM RURAL 2020 - 21

Tabela permbajtesore

Programi i Zhvillimit Rural 2020-21	9
1. Kërkesat e përgjithshme që vlejnë për të gjitha masat përveç nëse është shkruar ndryshe në masën specifike.....	9
2. Aplikantët e pranueshëm për mbështetje	10
3. Kërkesat për aplikim për mbështetje.....	10
3.1. Kushtet në vijim gjithashtu do të kërkohen për zbatimin e masave të programit.....	11
3.2. Pagesa e kësteve dhe paradhëniet për mbështetjen e investimeve.....	11
4. Kushtet financiare.....	11
5. Investimet e pranueshme për mbështetje	12
6. Shpenzimet e papranueshme në kuadër të Programit:.....	13
7. Procedura Administrative.....	13
8. Kontrollat administrative.....	13
9. Verifikimi i shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimi i qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare.....	14
10. Kontrollat në terren.....	14
11. Kriteret e përzgjedhjes dhe renditja e projekteve/poentimi	14
12. Aprovimi i projekteve dhe kontraktimi	15
13. Refuzimi i projekteve.....	15
14. Implementimi i projektit	15
15. Aprovimi i pagesës	16
16. Kontrollat Ex-post.....	16
Masa 101: Investimet në Asetet Fizike të Ekonomive Bujqësore	17
1. Baza Ligjore	17
2. Arsyeshmëria	17
2.1 Sektori i Pemëve.....	18
2.2 Sektori i Perimeve dhe Serrave (përfshirë Patatet).....	19
2.3 Sektori i Mishit.....	19
2.4 Sektori i Qumështit.....	20
2.5 Sektori i Rrushit	20
2.6 Sektori i Vezëve.....	21
3. Objektivat e Përgjithshme	21
3.1 Objektivat e Veçanta.....	22
3.1.1 Sektori i Pemëve dhe Sektori i Perimeve (përfshirë Patatet)	22

3.1.2 Sektori i Qumështit dhe Sektori i Mishit.....	22
3.1.3 Sektori i Rrushit.....	22
3.1.4 Sektori i Vezëve.....	22
4. Lidhja me Masat e Tjera në PBZHR.....	22
5. Përfituesit Përfundimtarë.....	23
6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë	23
6.1 Aplikuesit e Pranueshëm	23
6.2 Standardet Kombëtare.....	23
6.3 Qëndrueshmëria Ekonomike.....	24
6.4 Kriteret Tjera të Pranueshmërisë	24
7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë	25
7.1 Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, arra, lajthia, qershia, kajsia, pjeshka, ftoni, dredhëza, mjedra, manaferra dhe boronica)	25
7.2 Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet).....	26
7.3 Sektori i mishit	26
7.4 Sektori i qumështit.....	26
7.5 Sektori i rrushit	27
7.6 Sektori i vezëve	27
8. Investimet e Pranueshme	27
8.1 Investimet e Pranueshme për Sektor.....	27
8.1.1 Investimet në sektorin e pemëve	27
8.1.2 Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet) dhe për depo	28
8.1.3 Investimet në sektorin e mishit.....	28
8.1.4 Investimet në sektorin e qumështit.....	28
8.1.5 Investimet në sektorin e rrushit	29
8.1.6 Investimet në sektorin e vezëve.....	29
9. Kriteret e Përzgjedhjes për Nënsektorë.....	29
Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve	29
Tabela 2: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet).....	30
Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit.....	31
Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit	32
Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit.....	33
Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve.....	34

10. Shkalla e Përkrahjes Publike	35
11. Buxheti.....	35
Tabela 7: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2020-21.....	35
12. Indikatorët e Masës.....	36
Tabela 8:Treguesit e masës.....	36
13. Procedura Administrative.....	37
14. Afati i Zbatimit.....	37
15. Shtrirja Gjeografike e Masës.....	37
Masa 103: Investimet në Asetet Fizike në Përpunimin dhe Tregtimin e Prodhimeve Bujqësore për Vitin 2020-21	38
1. Baza Ligjore	38
2. Arsyeshmëria	38
2.1 Sektori i Përpunimit të Qumështit.....	39
2.2 Sektori i Përpunimit të Mishit.....	40
2.3 Sektori i Përpunimit të Pemëve dhe Perimeve	41
2.4 Sektori i Prodhimit të Verës	42
3. Objektivat e Përgjithshme	42
3.1 Objektivat e Veçanta.....	43
3.1.1 Përpunimi i Qumështit.....	43
3.1.2 Përpunimi i Mishit.....	43
3.1.3 Përpunimi i Pemëve, Perimeve dhe Prodhimi i Verës.....	43
4. Lidhja me Masat e Tjera në PBZHR.....	43
5. Përfituesit Përfundimtarë.....	44
6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë	44
6.1. Llojet e Ndërmarrjeve të Përkrahura.....	44
6.2. Standardet Kombëtare.....	44
6.3. Qëndrueshmëria Ekonomike e Ndërmarrjes.....	44
6.4. Kriteret e Tjera të Pranueshmërisë	45
7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë	46
7.1 Nënsektorët e përpunimit të qumështit dhe të mishit.....	46
7.2 Nënsektorët e përpunimit të pemëve dhe të perimeve	46
7.3 Nënsektori i prodhimit të verës.....	46
8. Investimet e Pranueshme	47

8.1. Investimet e Pranueshme për Nënsektorë	47
8.1.1 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të qumështit	47
8.1.2 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të mishit.....	48
8.1.3 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të pemëve dhe të perimeve.....	48
8.1.4 Investimet e pranueshme për nënmasën e prodhimit të verës	48
9. Kriteret e Përzgjedhjes	49
Tabela 1: Nënmasa e përpunimit të qumështit	49
Tabela 2: Nënmasa e përpunimit të mishit.....	50
Tabela 3: Nënmasa e përpunimit të pemëve dhe perimeve	51
Tabela 4: Nënmasa e prodhimit të verës.....	52
10. Shkalla e Përkrahjes Publike	53
11. Buxheti.....	53
Tabela 5: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nënmasave:.....	53
12. Indikatorët e Mases.....	54
Tabela 6: Treguesit e masës.....	54
13. Procedura Administrative.....	55
14. Afati i Zbatimit.....	55
15. Shtrirja Gjeografike e Masës.....	55
Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve 2020 -21	56
1. Baza Ligjore	56
2. Arsyeshmëria	56
3. Objektivat e Përgjithshme	58
3.1 Objektivat e Veçanta.....	58
4. Lidhja me Masat e Tjera NE PBZHR.....	58
5. Përfituesit Përfundimtarë.....	59
6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë	59
7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë.....	61
7.1 Prodhimi i mjaltit	61
7.2 Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i prodhimeve jo drusore të malit.....	61
7.3 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	61
7.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale.....	61
7.5 Zhvillimi i turizmit rural.....	61
7.6 Akuakultura/kultivimi i peshkut	62

7.7	Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish.....	62
8.	Investimet e Pranueshme	63
8.1	Investimet e Pranueshme Sipas Nënmasave	63
8.1.1	Prodhimi i mjaltit	63
8.1.2	Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i prodhimeve jodrusore të malit.....	63
8.1.3	Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	64
8.1.4	Zhvillimi i aktiviteteve artizanale.....	64
8.1.5	Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural.....	64
8.1.6	Akuakultura/ kultivimi i peshkut.....	65
8.1.7	Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish.....	66
9.	Kriteret e Përzgjedhjes për Nënmasa	66
	Tabela 1: Prodhimi i mjaltit.....	66
	Tabela 2: Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit	67
	Tabela 3: Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare.....	67
	Tabela 4: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	68
	Tabela 5: Zhvillimi i turizmit rural.....	69
	Tabela 6: Akuakultura /Kultivimi i peshkut.....	70
	Tabela 7: Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish.....	70
10.	Shkalla e Përkrahjes Publike	71
11.	Buxheti.....	72
	Tabela 8: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nënmasave.....	72
12.	Indikatorët e Masës.....	73
	Tabela 9: Treguesit e masës.....	73
13.	Procedura Administrative.....	74
14.	Afati i Zbatimit	74
15.	Shtrirja Gjeografike e Masës	74
	Masa 303 "Zbatimi i Strategjive të Zhvillimit Lokal - Qasja Leader" - për Grupet Lokale të Veprimit (GIV)-të e Përzgjedhura	75
1.	Baza Ligjore	75
2.	Arsyeshmëria	75
3.	Objektiva e përgjithshme.....	76
3.1.	Objektivat specifike.....	76
4.	Lidhja me masat tjera në PBZHR.....	76

5.	Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme	77
6.	Aktivitetet e pranueshme	77
7.	Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme	78
8.	Përfituesi përfundimtar	78
9.	Shkalla e përkrahjes publike	78
10.	Ndarja e buxhetit sipas aktiviteteve.....	79
	Tabela 1. Buxheti.....	79
	Tabela 2. Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZHR-së.....	80
11.	Administrimi i shpenzimeve të pranueshme	81
12.	Indikatorët e Masës.....	82
	Tabela 4. Treguesit e masës.....	82
14.	Shtirja gjeografike e masës	84
15.	Afati i zbatimit të projekteve	84
16.	Zbatimi i projekteve zgjatë 12 +2 muaj prej momentit të nënshkrimit të kontratës.....	84
	Masa për Ujitjen e Tokave Bujqësore	85
1.	Baza Ligjore	85
2.	Arsyeshmëria	85
3.	Objektivat e Përgjithshme	86
3.1	Objektivat e Veçanta.....	86
4.	Lidhja me Masate e Tjera në PBZHR.....	86
5.	Përfituesit Përfundimtarë.....	86
6.	Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë	86
7.	Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë.....	87
8.	Investimet e Pranueshme	87
9.	Kriteret e Përzgjedhjes.....	88
	Tabela 1. Kriteret e përzgjedhjes për masën e ujitjes së tokave bujqësore	88
10.	Shkalla e Përkrahjes Publike.....	89
11.	Buxheti	89
	Tabela 2. Ndarja e planifikuar buxhetore	89
12.	Indikatorët e Masës	90
	Tabela 3. Treguesit e monitorimit	90
13.	Procedura Administrative	90
14.	Afati i Zbatimit	90

15. Shtrirja Gjeografike e Masës 90

PROGRAMI I ZHVILLIMIT RURAL 2020-21

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MPZHRB), si autoritetet kombëtare kompetente ka hartuar Programin për Zhvillimit Rural 2020-21. Ky program është i bazuar në draft-programin shtatëvjeçar për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-20, i cili është përgatitur në linje me Politikën e Përbashkëta Bujqësore (PPB) të bashkimit Evropian respektivisht me Instrumentin e Para-anëtarësimit për Zhvillim Rural (IPARD II).

Programi për Zhvillim Rural 2020-21, adreson objektivat strategjike të zhvillimit agro-rural për periudhën 2014-2020, të cilat, janë:

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor, që bazohet në përdorimin e teknologjisë moderne, në rritjen e prodhimit, të produktivitetit dhe sigurisë së ushqimit për të qenë konkurrent në tregun e brendshëm e të jashtëm, si dhe në zvogëlimin e bilancit negativ tregtar;
- Përmirësimi i cilësisë së jetesës së banorëve në zonat rurale nëpërmjet diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave, me qëllim të krijimit të vendeve të reja të punës dhe rritjes së të ardhurave të banorëve ruralë;
- Mbrojtja e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujë, kullim, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Nisur nga fakti që Kosova tashmë është përcaktuar për një të ardhme në BE, edhe Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural ka filluar që politikën e saj t'i përafrojë me Politikën e Përbashkëta Bujqësore (PPB). Përkrahja e dhënë në kuadër të programit është e kushtëzuar me respektimin e të gjitha kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes si dhe kushtet e kontrollit dhe monitorimit pas zbatimit të projektit. Përkrahja e ofruar në kuadër të programit nuk bën të jetë subjekt i ndonjë përkrahjeje tjetër kombëtare ose nga donatorët tjerë.

Për të zbatuar PZHR-në, Autoriteti Menaxhues, në bashkëpunim të ngushtë me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, ka përgatitë Udhëzimin Administrativ për zbatimin e masave të cilat do të përfshijnë të gjitha kushtet dhe kriteret për zbatimin e programit.

1. Kërkesat e përgjithshme që vlejné për të gjitha masat përveç nëse është shkruar ndryshe në masën specifike

- Shkallën e përkrahjes, shumën minimale dhe maksimale të shpenzimeve të gjithmbarshme të pranueshme;
- Rregullat e pranueshmërisë: aplikantët e pranueshëm, investimet/aktivitetet e pranueshme, shpenzimet e pranueshme;
- Kriteret e përzgjedhjes;
- Procedurat për aplikim, përfshirë dispozitat për kontrole administrative dhe të pranueshmërisë, verifikimin e rentabilitetit të investimeve;
- Dokumentet mbështetëse të kërkuara për të dëshmuar pranueshmërinë e aplikantëve dhe investimeve, si dhe prioritetet në sistemin e përzgjedhjes;

- Procedurat e kontraktimit dhe dispozitat për plotësim-ndryshim të kontratave.
- Obligimin për të mos ndryshuar investimin për një periudhë prej së paku tri vjetësh pas përmbylljes së projektit;
- Publikimin e emrave të përfituesve që kanë pranuar përkrahje
- Shpjegime për obligimet për publicitet dhe dukshmëri; si dhe
- Masat e ndëshkimit në rast të mos respektimit të kushteve të parapara para dhe pas zbatimit të projektit.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB), në bashkëpunim me AM-në, do të zhvillojë modelet për formularët e aplikacionit dhe planet e biznesit dhe do të ofrojë udhëzime për përgatitjen e tyre; kontrata standarde, gjithashtu do të sigurohen udhëzuesit për fermer për secilën masë.

2. Aplikantët e pranueshëm për mbështetje

Grupet e aplikantëve të pranueshëm sipas Programit për Zhvillim Rural janë:

1. Ekonomitë bujqësore/ personat fizikë dhe juridikë të regjistruar në Regjistrin e Fermave në pajtim me Ligjin për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural dhe Ligjin për shoqëritë tregtare;
2. Operatorët e ushqimit (përpunimi dhe / ose tregtimi i produkteve bujqësore) të regjistruar në bazë të Ligjit për Investime të Huaja dhe Ligjit për ushqim (103) dhe Ligjit për shoqëritë tregtare
3. Ndërmarrjet jobujqësore në zonat rurale të regjistruara sipas Ligjit për shoqëritë tregtare dhe ligjit për Zejtari ;
4. Personat fizikë dhe juridikë në zonat rurale të regjistruar sipas Ligjit për veprimtaritë hoteliere dhe turistike;
5. Grupet Lokale të Veprimit të regjistruara në MAP në bazë të Ligjit për bujqësi dhe zhvillim rural dhe Ligjit për Lirinë e Asocimit në Organizatat Joqeveritare ; dhe
6. Kompanitë Publike Rajonale të Ujitjes

3. Kërkesat për aplikim për mbështetje

Kërkesat e përgjithshme në vijim zbatohen, përveç nëse kërkohet ndryshe në përshkrimin e masës. Të gjithë aplikantët që aplikojnë për mbështetje nga PZHR 2020-21 duhet të dorëzojnë formularët e aplikimit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë për masa të veçanta dhe të kompletojnë dokumentet e kërkuara. Në aplikacion duhet të përfshihen aktivitetet dhe shpenzimet e pranueshme lidhur me projektin për të cilin aplikohet. Aplikanti mund të aplikojë në masa të ndryshme të Programit. Megjithatë, aplikanti mund të aplikojë vetëm një herë brenda masës/nën-masës brenda një afati/thirrje për aplikim. Nëse aplikacioni aprovohet, aplikanti duhet të përfundojë këtë projekt para se të aplikojë për projektin tjetër.

3.1. Kushtet në vijim gjithashtu do të kërkohen për zbatimin e masave të programit

(a) Në rastin e aktiviteteve të ndërtimit/rindërtimit, aplikantët duhet të dorëzojnë kopjet e vizatimeve të projektit dhe koston e vlerësuar të punimeve dhe materialeve të parashikuara.

(b) Aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit duhet të jenë në pajtueshmëri me standardet e përcaktuara të Komunës në përputhje me planet urbane dhe hapësinore dhe/apo standardet tjera të aplikueshme të Komunës ;

(c) Aplikanti duhet të dëshmojë se ai/ajo është pronar i tokës/ndërtesës ku do të bëhet investimi apo që ka të drejtë të përdorë atë për të paktën 10 vjet duke llogaritur nga data kur është dorëzuar kërkesa. Në rast të investimeve, të cilat nënkuptojnë aktivitetet e ndërtimit/zgjerimit, përmirësimin e ujitjes apo mbjelljen e bimëve shumëvjeçare, aplikanti duhet të dëshmojë pronësinë e tokës/ndërtesës lidhur me investimin në fjalë ose të drejtën për të përdorur atë për të paktën 10 vjet duke filluar nga viti kur është dorëzuar aplikacioni (përveç nëse thuhet ndryshe në masën specifike). -

Në rastet e tokave të marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër sipas kontratës që aplikuesi ka me Agjencionin për Pyje të Kosovës. Tokat pyjore (sipas certifikatës së pronësisë) nuk pranohen si tokë bujqësore. Tokat e privatizuara nga AKP-ja, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si “tokë e marrë me qira për 99 vjet” trajtohen si tokë në pronësi të privatizuesit.

(d) Aplikanti nuk duhet të ketë detyrime të papaguara ndaj shtetit; detyrimeve fiskale, tatimet në pronë ose në të ardhura ose ndonjë obligim tjetër ndaj shtetit.

3.2. Pagesa e kësteve dhe paradhëniet për mbështetjen e investimeve

Zbatimi i projektit /fillimi i investimeve mund të bëhet vetëm pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pagesa e ndihmës publike do të bëhet në bazë të kërkesës për pagesë dhe dhe kushteve të kërkuara në kontratë.

Pagesa mund të bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin me kërkesën e tij, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.. Nëse përfituesi nuk bënë kërkesë për paradhënie atëherë pagesa e tërësishme bëhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.

Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagesë/ pranim të pagesës ose refuzim të pagesës .

4. Kushtet financiare

Investimi për të cilin përfituesi ka marrë mbështetje nuk duhet të pësojë ndryshim thelbësor brenda tri vjetëve nga data kur pagesa përfundimtare është pranuar. Ndryshime thelbësore të një investimi janë ato që rezultojnë në:

- ndërprerjen ose zhvendosjen e aktivitetit prodhues në një fushë që nuk është e mbuluar me Program.
- ndryshime në strukturën e pronësisë, që i japin një subjekti apo organi publik një përparësi të pamërituar, ose
- ndryshim përmbajtjesorë që ndikon në natyrën, objektivat ose kushtet e implementimit të cilat rezultojnë me ndryshimin e objektivave fillestare

Në rast të situatave të jashtëzakonshme që mund të ndikojnë në investim nga fatkeqësitë natyrore, përfituesi duhet të informojë AZHB-në brenda afateve, sipas kontratës së nënshkruar nga të dy palët.

Përfituesit janë të detyruar të mbajnë të gjitha të dhënat e kontabilitetit të paktën tri vjet pas zbatimit të projektit, si dhe të bashkëpunojnë me zyrtarët e MBPZHR-së për të siguruar çdo informacion të kërkuar nga AZHB-ja apo nga Komisioni Evropian në rast të shfrytëzimit të fondeve të IPARD-it. Zyrtarë të MAFRD-së dhe/ose të Komisionit Evropian si dhe zyrtarë tjerë të autorizuar nga të dy të palët, janë të autorizuar për të kontrolluar dhe audituar zbatimin e projekteve. Kushtet e financimit do të përcaktohen më hollësisht në kontratë në mes të përfituesit dhe AZHB-së .

Në rast të shkeljes së dispozitave të lartpërmendura, AZHB-ja duhet menjëherë të informojë palën për shkelje të kontratës dhe Zyra ligjore e AZHB-së duhet të fillojë procedurat ligjore sipas Kodit të Procedurës Penale.

5. Investimet e pranueshme për mbështetje

Investime të pranueshme janë:

- (a) ndërtimi apo renovimi i pronës së paluajtshme.
- (b) blerja e makinerisë dhe pajisjeve të reja, përfshirë softuerin kompjuterik me çmime të tregut.
- (c) blerja e fidanëve të bimëve shumëvjeçare.
- (d) Shpenzimet e përgjithshme që ndërlidhen me shpenzimet e referuara në pikat (a), (b) dhe (c) ku përfshihen shpenzimet për shërbimet e arkitektëve dhe inxhinierëve dhe shërbimet këshilluese, studimet e fizibilitetit, shpenzimet për marrjen e lejeve dhe licencave. Kostot e përgjithshme nuk mund të tejkalojnë 10% të shpenzimeve të përgjithshme të investimeve të pranueshme. Vetëm shpenzimet e bëra pas nënshkrimit të kontratës ndërmjet përfituesit dhe AZHB-së, konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim, me përjashtim të shpenzimeve të përgjithshme të cilat janë të pranueshme edhe para nënshkrimit të kontratës, por vetëm për aplikuesit e përzgjedhur.

Shpenzimet e aktiviteteve për informim dhe publicitet në nivel projekti konsiderohen të pranueshme për bashkë - financim nëse janë në përputhje me Publicitetin dhe rregullat e dukshmërisë të aplikueshme për Programin.

Përfituesi duhet të sigurojë dokumentacionin e detajuar që arsyeton vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve me kërkesën për pagesat e prezantuara në AZHB. AZHB-ja është përgjegjëse për të kontrolluar vërtetësinë dhe vlefshmërinë e shpenzimeve. Në udhëzuesit për fermer, AZHB-ja publikon kriteret e përzgjedhjes dhe dokumentet e nevojshme për

arsyetimin e shpenzimeve nga aplikanti/përfituesi. Një listë e shpenzimeve të pranueshme, e specifikuar, do t'iu ofrohet fermave si aneks në udhëzuesin për aplikant.

6. Shpenzimet e papranueshme në kuadër të Programit:

- (a) taksat, përfshirë TVSH-në ; me përjashtim të TVSH-së së pa - kthyeshme për personat fizikë dhe ndërmarrjet jo-raportuese të TVSH-së.
- (b) taksat doganore dhe akcizat
- (c) blerja dhe qiraja e tokës dhe ndërtesave ekzistuese;
- (d) gjobat, ndëshkimet financiare dhe shpenzimet e proceseve gjyqësore;
- (e) shpenzimet operative;
- (f) makineri dhe pajisje e përdorur;
- (g) detyrimet bankare, kamatat, shpenzimet e garantuesit dhe detyrimet e ngjashme;
- (h) kostot e këmbimit, detyrimet dhe humbjet e këmbimit, si dhe shpenzime tjera financiare;
- (i) kontributet në natyrë;
- (j) blerja e inpueteve bujqësore, kafshëve, bimëve njëvjeçare dhe mbjellja e tyre;
- (k) shpenzimet e mirëmbajtjes dhe amortizimit
- (l) shpenzimet për pagat e stafit të punësuar për aktivitetet e menaxhimit, implementimit, monitorimit dhe kontrollimit.

Shpenzimet nën pikat (c) dhe (e) janë të pranueshme në kuadër të masës "Implementimi i Strategjive të Zhvillimit Lokal - Qasja LEADER", Përmirësimi i Trajnimit" dhe " Mbështetja për krijimin e grupeve të prodhuesve".

7. Procedura Administrative

Implementimi i masave sipas këtij Programi fillon me thirrjet e publikuara për aplikim nga AZHB-ja. Thirrjet publikohen në gazetata ditore, së paku në dy gazeta kombëtare në gjuhët shqipe dhe serbe

Aplikimi bëhet përmes web-modulit online në web faqën e AZHB -së www.azhb-ks.net në të cilën gjendet linku "apliko online" që dërgon në modulën aplikimit online.

Në web-modul regjistrohet projekti si dhe ngarkohet (upload dokumentet e nevojshme për aplikim

Dokumentet e nevojshme për aplikim (përfshirë formularët e aplikimit, listën e dokumenteve të kërkuara, si dhe modelet e projekt-propozimit dhe planit të biznesit, përfshirë udhëzimet për plotësimin e formularëve dhe udhëzimet tjera për përfituesit) publikohen në formë elektronike në web-faqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë, të MBPZHR-së dhe shtypen si doracak, si kopje fizike.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë procedon aplikacionet e pranuar për aprovim në përputhje me procedurat e brendshme të Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë duke respektuar rregullat për mbrojtjen e të dhënave personale në përputhje me dispozitat në fuqi.

8. Kontrollat administrative

Pasi që aplikacioni është hapur, së pari bëhet kontrolli administrativ me ç' rast kontrollohet përmbushja e kërkesave themelore të pranueshmërisë (si lloji i përfituesit dhe lloji i investimeve të pranueshme) nëse aplikacioni përmban të gjitha dokumentet e nevojshme

mbështetëse të obligueshme. Krahas kontrollit administrativ, verifikohet përmbushja e kritereve të pranueshmërisë (si respektimi minimal i standardeve kombëtare, dhe kërkesat tjera të përgjithshme dhe specifike në kuadër të kësaj mase).

9. Verifikimi i shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimi i qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare

Aplikacionet e kompletuara i nënshtrohen vlerësimit të mëtutjeshëm të shpenzimeve të pranueshme dhe vlerësimit të qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare. Pranueshmëria e shpenzimeve kontrollohet duke krahasuar me çmimet referente të aprovuara nga AZHB-ja. Vlera e shpenzimeve të pranueshme verifikohet më tutje nëse korrespondon me vlerën e tregut të artikujve përkatës të dëshmuara përmes tri ofertave të ndryshme nga furnizuesit (për mallrat me vlerë mbi 10, 000 €), duke krahasuar me vlerat referente të përcaktuara nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme vlerësohet duke krahasuar pragun minimal edhe maksimal të aplikueshëm të përcaktuar për projektet sipas kësaj mase. Nëse shuma e përgjithshme e kostove të pranueshme është nën minimum projekti refuzohet.

Vlerësimet e qëndrueshmërisë ekonomike - financiare bëhen për projektet që përmbushin kërkesat e pranueshmërisë dhe që kanë dokumentacionin e kompletuar. Vlerësimi kryhet sipas metodologjisë së Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë për kriteret e qëndrueshmërisë ekonomike dhe financiare.

10.Kontrollet në terren

Projektet e përzgjedhura për financim u nënshtrohen kontrolleve në terren për të verifikuar gjendjen faktike të propozimeve për investime, nëse investimi ka filluar dhe shpenzimet janë realizuar, nëse informacioni në dokumentet e parashtruara korrespondon me gjendjen reale dhe masat tjera.

11.Kriteret e përzgjedhjes dhe renditja e projekteve/poentimi

Autoriteti Menaxhues është përgjegjës për përcaktimin e kritereve të pranueshmërisë dhe kritereve të përzgjedhjes.

Kriteret e përzgjedhjes janë kushte që AM-ja duhet t'i përcaktojë për të siguruar prioritetet e financimit të projekteve më të mira që adresojnë nevojat e identifikuara në analizën sektoriale, SWOT analizën, dhe objektivat e përcaktuara në PZHR 2020 -21

Kriteret e përzgjedhjes duhet të jenë të qarta, në përputhje me objektivat, dhe duhet të zbatohen në mënyrë transparente gjatë gjithë periudhës së programimit dhe kanë për qëllim që të sigurojnë trajtim të barabartë të aplikantëve, shfrytëzim më të mirë të burimeve financiare dhe orientimin e masave në përputhje me prioritetet e zhvillimit rural të vendit. Kriteret e përzgjedhjes duhet të jenë të përcaktuara qartë para fillimit të procesit të aplikimit për të siguruar trajtim të barabartë të të gjithë aplikantëve potencialë.

Kriteret e përzgjedhjes duhet të sigurojnë:

- **Prioritizimi i mbështetjes** në përputhje me prioritetet kombëtare / rajonale për zhvillim rural;
- Përdorimi më i mirë i burimeve financiare - vlera më të mira për paratë (p.sh. në lidhje me investimin e propozuar);
- Trajtimi i barabartë (i drejtë) i të gjithë aplikantëve;

Një projekt/aplikacion mund të përzgjidhet për mbështetje vetëm nëse arrin pragun minimal 50 pikë. Pragu minimal vendoset për të siguruar që projektet e përkrahura sjellin vlerë të shtuar të mjaftueshme për sektorin.

12. Aprovimi i projekteve dhe kontraktimi

Procedura aprovuese nuk duhet të tejkalojë 3 muaj nga data e paraqitjes së kërkesës. Nëse projekti apo kërkesa është vlerësuar nga shërbimet e veçanta, shqyrtimi i projektit apo i kërkesës është shtyrë derisa shërbimet e veçanta të japin konkluzionet.

Aplikanti njoftohet për propozimin e tij/saj të miratuar me anë të vendimit për miratim të kërkesës/aplikacionit të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Së bashku me vendimin, aplikanti ftohet të nënshkruajë kontratën për bashkë – financim të projektit brenda 5 ditëve pas pranimit të vendimit dhe/apo ftesës. Ftesës për nënshkrimin e kontratës i bashkëngjiten të paktën 4 kopje të kontratës.

Vlerësimi i aplikacioneve duhet të fillojë 7 ditë pas mbylljes së afatit për aplikim.

13. Refuzimi i projekteve

Aplikantët do të refuzohen nëse:

- Ata dështojnë të plotësojnë kriteret e pranueshmërisë;
- Shpenzimet nuk mund të verifikohen si të pranueshme;
- Projekti nuk është i qëndrueshëm ekonomikisht.

Veç kësaj, aplikantët të cilët aplikojnë për investime publike gjithashtu do të refuzohen nëse ata dështojnë të kryejnë procesin e prokurimit sipas rregullave të aplikueshme të prokurimit.

Aplikanti njoftohet për projektin e tij/saj që është refuzuar me anë të vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Vendimi për refuzim përmban shkaqet e refuzimit.

Aplikuesi ka të drejtë ankese kundër vendimit për refuzim të lëshuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Procedura e ankesës do të shpjegohet në Udhëzuesit për aplikantë.

14. Implementimi i projektit

Projekti fillon së implementuari pasi kontrata për bashkë – financim të nënshkruhet dhe mund të ketë kohëzgjatje deri në 2 vjet, varësisht nga specifikat e investimit. Shërbimet e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë apo institucionet ndaj të cilave Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë mund të delegojë përgjegjësitë, do të kryejnë monitorimin dhe mbikëqyrjen e ekzekutimit të projektit. Monitorimi i implementimit të projektit gjithashtu mund të përmbajë

obligime raportuese të përfituesit për progresin e implementimit të projektit apo me anë të raporteve nga mbikëqyrja teknike gjatë ndërtimit. Implementimi i projektit që ka të bëjë me investimet publike fillon pasi të përfundojë procedura e prokurimit dhe të nënshkruhet kontrata për financim e cila mund të ketë kohëzgjatje maksimalisht 2 vjet apo më gjatë, varësisht nga specifikat e investimit.

15.Aprovimi i pagesës

Pagesa për përfituesin e fundit do të bëhet në bazë të kërkesave për pagesë, bazuar në deklaratat e shpenzimeve të bëra nga përfituesi i fundit dhe të dëshmuara me fatura origjinale.

Kërkesa për pagesë dhe dokumentet shoqëruese u nënshtrohen kontrollove përfundimtare të pranueshmërisë. Pranueshmëria e shpenzimeve të bëra do të kontrollohet në përputhje me dokumentet, dispozitat e kontratës dhe me anë të kontrollove në terren përpara se pagesa të aprovohet.

Pas aprovimit, pagesa do të bëhet në valutë vendore të llogarisë së përfituesit final apo të nënshkruesve të tyre. Asnjë pagesë nuk do të ju bëhet përfituesve për të cilën konstatohet se kanë krijuar kushte artificiale për marrjen e projektit.

16.Kontrollet Ex-post

Të gjitha projektet e përkrahura me Programin e Zhvillimit Rural u nënshtrohen kontrollit Ex- post për një periudhë 3 vjeçare. Gjatë kësaj periudhe, AZHB-ja duhet të bëjë kontrolle për të verifikuar respektimin e kriterëve të pranueshmërisë. Gjatë kësaj periudhe, përfituesi është i obliguar të mirëmbajë investimin dhe t'u ofrojë qasje zyrtarëve në rast të kontrollit. Në rast të mosrespektimit të zbatimit të projektit sipas kontratës nga ana e përfituesit, AZHB-ja është e obliguar që të kërkojë nga përfituesi pjesën e bashkëfinancimit nga programi(paranë publike).

MASA 101: INVESTIMET NË ASETET FIZIKE TË EKONOMIVE BUJQËSORE

1. Baza Ligjore

Ligji Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr. 04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksionin Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar.2009);
Ligji Nr. 02/L-26 - Për Tokën Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor.2007);
Ligji Nr. 02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.11/01 Prill 2007);
Ligji Nr.03/L-198 Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.02/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.77/16 Gusht 2010);
Ligji Nr. 2004/13 - Për Materialin Fidanor, (Gazeta Zyrtare Nr.22/01 Mars 2008);
Ligji Nr. 2003/5 - Për Farërat, (Gazeta Zyrtare Nr.8/15 Dhjetor 2006);
Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007);
Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013);
Ligji Nr. 02/L-10 - Për Përkujdesjen ndaj Kafshëve, (Gazeta Zyrtare Nr.5/01 Tetor 2006);
Ligji Nr. 03/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);
Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
Ligji Nr. 04/L-220 - Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).
Ligji Nr. 05/L-031- Për Procedurën e Përgjithshme Administrative (Gazeta Zyrtare Nr. 20/21 qershor 2016)
Ligji.Nr.04/L-110- Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/03 korrik 2012);
Ligji Nr.07/L-001 Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020 (Gazeta Zyrtare Nr.1/19 Mars 2020).

2. Arsyeshmëria

Spektori i bujqësisë në Kosovë luan një rol shumë të rëndësishëm në ofrimin e mundësive në punësim dhe në krijimin e të ardhurave.

Analiza e aftësisë konkurruese e bujqësisë së Kosovës tregon që aktualisht vetëm një pjesë shumë e vogël e fermave mund të konkurrojnë në tregun rajonal, të BE-së dhe atë ndërkombëtar. Shkaktarët kryesorë të kësaj aftësie të ulët konkurruese janë përmasat e vogla të shumicës së bizneseve bujqësore, fragmentimi i tokës së tyre, ndërtesat dhe pajisjet e vjetra, mungesa e mjeteve financiare për investime dhe niveli i ulët i njohurive lidhur me teknologjinë bashkëkohore të prodhimit. Veç kësaj, shumica e fermave nuk i përmbushin standardet e BE-së për siguri dhe higjienë të ushqimit, për mirëqenie të kafshëve dhe mbrojtje të mjedisit.

Duke marrë parasysh faktin se shumica e fermave janë shumë të vogla, duket e arsyeshme që të nxitet edhe bashkëpunimi horizontal ndërmjet bujqve në formën e bashkëpunimit të prodhuesve, i cili mund të ndërtojë bazën për organizatat e mëvonshme prodhuese, ose shoqatat e prodhuesve, por edhe për integrimin vertikal të bujqve, për shembull në hallkat e tregut përmes kontratave të furnizimit.

Me qëllim të përparimit të metodave të punës dhe zbatimit të inpleteve cilësore, do të nxitin fermerët e rinj të moshës prej 18 deri 40 vjeç, të cilët përfaqësojnë bazën për një sektor bashkëkohor dhe inovativ bujqësor.

Në bazë të këtij shqyrtimi, por edhe të përparësisë krahasuese të cilën Kosova e ka në disa sektorë, kontributit të sektorëve në ekonominë e fermave dhe nevojës së sektorëve për përafrim me standardet e BE-së, masa do të përqendrohet në përkrahjen e investimeve në këta sektorë: pemë, perime (përfshirë patatet), qumësht, mish, rrush dhe vezë.

2.1 Sektori i Pemëve

Si rezultat i kushteve të mira të kultivimit në shumë rajone të Kosovës, prodhimi i pemëve në Kosovë ka një traditë të gjatë. Mollët (2,155 ha) dhe kumbullat (1,524 ha) përbëjnë pjesën më të madhe sa i përket sipërfaqes prodhuese dhe sasisë, kryesisht të kultivuar në kopshtet e shtëpive dhe me kultivim ekstensiv. Vitet e fundit ka filluar prodhimi më intensiv në pemishtet me mollë, dardha, vishnje dhe kumbulla, ndërsa prodhimi i pemëve manore ka shënuar një rritje të kënaqshme.

Sipërfaqet me arra (340 ha) dhe lajthi (95 ha) janë të pakta, kryesisht pemë që ndodhen në oborre të shtëpive dhe shumë rrallë në pemishte intensive. Kërkesa për arra dhe lajthi është në rritje në tregun global. Në Graçanicë është ndërtuar fabrika për përpunimin e frutave arrore e cila shumicën e lëndës së parë e siguron nga importi.

Prodhimi i pemëve manore ka shënuar një rritje të kënaqshme. Në vitin 2018, të mbjella me mjedër ishin 1,537 ha, apo shtim i sipërfaqes për 306 ha krahasuar me vitin 2017, me një rendiment prej 8-15 t/ha, varësisht nga cilësia e fidanëve dhe përkujdesi i fermerit për fermën e tij.

Edhe sipërfaqet me dredhëza dhe boronicë janë rritur dhe interesimi për kultivimin e tyre është i madh. Megjithatë, prodhimi vendor në shumicën e prodhimeve nuk e arrin vetë mjaftueshmërinë, gjë që lë hapësirë për zgjerimin e sipërfaqeve me prodhim intensiv të pemëve. Momentalisht, prodhuesit e pemëve ballafaqohen me disa probleme, si pemishtet e vjetra dhe varietetet me cilësi të dobët, mungesa e mundësive për ujitje, mungesa e depove për ruajtjen e pemëve, pajisjet e dobëta për klasifikim dhe paketim për tregtimin e pemëve. Tregu kërkon sasi të vazhdueshme dhe konsistente të pemëve me cilësi të lartë. Kështu që, kjo nën-masë kryesisht synon intensifikimin e prodhimit të pemëve në një sipërfaqe më të madhe dhe arritjen e standardeve të cilësisë së lartë të produkteve. Përfitues që synohen me këtë nën-masë janë fermat me qëndrueshmëri ekonomike me prodhim të orientuar për treg.

Nën-masa do të përqendrohet në përmirësimin e efikasitetit të prodhimit, duke përkrahur ngritjen/rehabilitimin e sipërfaqeve të reja me pemishte, modernizimin e pajisjeve për kultivim, sistemet për ujitje që kursejnë ujë dhe makinerinë e përdorur në fermë për ta përmirësuar efikasitetin në fermë si dhe përmirësimin e përgjithshëm të standardeve. Do të përkrahen ndërtimi dhe

përmirësimi i objekteve për t'i mundësuar aktivitetet e pas vjeljes. Do të përkrahen edhe investimet e mëtejme në shfrytëzimin e energjisë së ripërtërishme.

2.2 Sektori i Perimeve dhe Serrave (përfshirë Patatet)

Sektori i perimtarisë, pavarësisht shtrirjes së vogël, është më premtuesi në Kosovë, pasi që ka kushte të mira kultivimi dhe mund të sigurojë rritje të mirë të vlerës së shtuar. Sektori i perimtarisë përbëhet vetëm nga një numër i vogël i kultivuesve komercialë dhe një numër i madh i kultivuesve gjysmë-komercialë dhe ekzistencialë.

Sektori dominohet nga fermat e vogla private me një sipërfaqe mesatare prej 0.80 hektarë, me prodhimtari dhe rendimente të ulëta si dhe zinxhirë joefikas të furnizimit, me shpenzime të larta për grumbullim dhe logjistikë. Tregtimi i perimeve të freskëta shpesh bëhet pa paketim të përshtatshëm dhe pa klasifikim të prodhimeve.

Në kuadër të kësaj nën-mase, përkrahja do të sigurohet për ndërtimin e serrave të përhershme për prodhimin e pemëve manore dhe perimeve si dhe ndërtimin e depove për trajtim pas vjeljes dhe ruajtjen e pemëve dhe perimeve. Nevoja për pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit është në rritje. Këtë mungesë në treg mund ta plotësojë më së miri prodhimi në ambiente të mbyllura/mbrojtura. Prodhimi në serra është intensiv në sipërfaqe të vogla që kërkon fuqi relativisht të madhe punëtore (më shumë se kultivimi i prodhimeve të njëjta në fushë të hapur). Në këtë mënyrë, kjo nën-masë kontribuon në shtimin e vendeve të punës. Tregu kosovar është i furnizuar me pemë dhe perime të freskëta gjatë tërë vitit, kryesisht të importuara nga vende të ndryshme. Rritja e sipërfaqeve me serra i kontribuon edhe zëvendësimit të prodhimeve të importuara me prodhime vendore, rrjedhimisht edhe përmirësimit të bilancit tregtar negativ të vendit.

2.3 Sektori i Mishit

Mishi i gjedhit tradicionalisht është konsideruar si nënprodukt i sektorit të qumështit. Të gjithë viçat vijnë nga fermat prodhuese të qumështit, d.m.th. nuk ekziston një zinxhir furnizimi i mishit, i kompletuar dhe i specializuar. Stallat për majmëri janë kryesisht objekte të konvertuara nga objektet për prodhimin e qumështit ose objekte të ndërtuara nga vetë fermerët e vegjël.

Për të shtuar profesionalizmin në mbarështimin e gjedheve për mish, është e nevojshme që të përmirësohen njohuritë teknike të prodhuesve, sidomos të fillestarëve, rreth praktikave të mbarështimit të gjedheve për mish dhe prodhimit të ushqimit për kafshë, duke i përshtatur trajnimet dhe shërbimin këshillues. Mbarështuesit e gjedheve për mish gjithashtu kanë më shumë nevojë për investime në stalla dhe objekte ndërtimore. Investimet në makineri të fermës për prodhim të ushqimit për kafshë dhe investimet në menaxhimin e mbetjeve dhe plehut gjithashtu kanë prioritet të lartë. Ka nevojë për ndërtimin e stallave të reja dhe objekteve të fermave për mbarështim të kafshëve për mish në përputhje me standardet ekzistuese për mirëqenie të kafshëve dhe mjedis. Janë të nevojshme pajisje për fermë si: sistemi i furnizimit me ujë, sistemi i të ushqyerit, largimi i plehut të stallës, makineria e fermës, sidomos për prodhimin, ruajtjen, përgatitjen, përdorimin dhe

shpërndarjen e ushqimit të kafshëve. Me këtë nën-masë do të synohet përkrahja për fermerët komercialë të specializuar në majmëri të gjedheve.

Sipas Regjistrimit të Bujqësisë (2014) në Kosovë janë 6,302 ekonomi bujqësore që mbajnë 34.188 derra apo mesatarisht 5 krerë për ekonomi bujqësore. Shumica e këtyre ekonomive kanë nevojë për investime në stalla moderne dhe objekte përcjellëse me qëllim të shtimit të numrit dhe përmirësimin e kushteve për shëndet dhe mirëqenie të kafshëve.

Përkrahja për nënsektorin e broilerëve është ndërprerë sepse gjatë monitorimit është konstatuar se përfituesit e projekteve nga vitet paraprake janë ballafaquar me problemin e shitjes së prodhimit të tyre për shkak të mungesës së rrjetit të shpërndarjes dhe për këtë arsye shumica e kanë ndërprerë aktivitetin. Përfituesit e granteve të viteve paraprake, në fund të turnusit, nuk kanë pasur një vend ku do ta dorëzonin prodhimin e tyre dhe janë përpjekur që shitjen ta bëjnë vetë, në tregjet e ndryshme, në marketet e afërta etj. Kjo mënyrë e shitjes e numrit të madh të broilerëve brenda pak ditëve është e perealizueshme, prandaj shumica e përfituesve të granteve e kanë ndërprerë prodhimin. Përkrahja do të vazhdohet sapo të krijohet një rrjet funksional i shitjes. MBPZHR-ja do të ndërmarrë masa të tjera për funksionalizimin e këtij nënsektori të rëndësishëm të bujqësisë.

2.4 Sektori i Qumështit

Qumështi i lopës është prodhimi më i rëndësishëm blegtoral në Kosovë. Vitet e fundit, janë bërë përpjekje që prodhimi i qumështit të kalojë nga prodhimi për konsum familjar në prodhim për treg, që të përmirësohen kushtet e mbarështimit, të zbatohen praktikatat e mira bujqësore në fermat prodhuese të qumështit dhe të rritet kapaciteti i bujqve për prodhimin e qumështit me cilësi të lartë. Cilësia jo e kënaqshme e qumështit të freskët ka shtyrë MBPZHR-në në zbatimin e skemës së pagesave direkte për cilësinë e qumështit. Ende ka mjaft hapësirë për përmirësim në asetet fizike si në objekte më të mira, pajisje më bashkëkohore të stallave, sisteme më të mira dhe më bashkëkohore të mjeljes. Nën-masa synon përkrahjen e prodhuesve komercialë të qumështit.

Krahas intensifikimit të prodhimit duhet të ruhet edhe mjedisi nga ndikimi negativ i prodhimit. Me qëllim të mbrojtjes së ujërave nëntokësore nga ndotja prej lëngut të plehut, ndërtuesit e stallave të reja janë të detyruar të ndërtojnë edhe depo të plehut.

Prodhimi i qumështit nga ripërtypësit e vegjël (dele, dhi) është kryesisht një cikël i mbyllur, nga prodhimi i qumështit, te përpunimi i djathit dhe shitja (marketingu) në fermë. Vetëm disa ferma janë komerciale, ndërsa shumica e prodhuesve që mbajnë ripërtypës të vegjël janë ferma të vogla me praktika kryesisht tradicionale të mbarështimit të kafshëve. Ka nevojë të madhe për investime në modernizimin e stallave, objekteve përcjellëse infrastrukturore, për përdorimin e sistemeve të mjeljes, etj.

2.5 Sektori i Rrushit

Ngastrat e vreshtave kryesisht janë të vogla, ndërsa prodhimi i rrushit bëhet nga 4,780 vreshtarë. Madhësia mesatare është 0.5 ha me rendiment mesatar prej 8-10t/ha. Vreshtat e Kosovës përfshijnë

816 hektarë me rrush tryeze dhe 2,455 hektarë me rrush të verës¹. Shpenzimet e prodhimit janë të larta pjesërisht për shkak të vreshtave të vjetra, ngastrave të vogla dhe mekanizimit të vjetër. Rrushi i tryezës i prodhuar në vend, ballafaqohet me konkurrencë të fortë nga importi i cili është i kategorizuar dhe paketuar mirë. Prioritet do t'i jepet prodhimit të rrushit të tryezës, por pa e lënë anash as prodhimin e rrushit të verës. Investimet në ristrukturimin dhe modernizimin e prodhimit dhe tregtimit të rrushit janë të nevojshme për të konkurruar me prodhimet e importuara.

2.6 Sektori i Vezëve

Sektori i prodhimit të vezëve është relativisht mirë i konsoliduar. Prodhimi i vezëve në fermat komerciale vlerësohet të jetë rreth 213 milionë vezë (2018) ndërsa në kuadër të ekonomive familjare prodhohen edhe rreth 102 milionë kokrra që rezulton me një prodhimtari totale 315 milionë vezë. Në vitin 2018 janë importuar rreth 4.2 milionë vezë, kryesisht nga Shqipëria. Konsumi mesatar për kokë banori llogaritet të jetë rreth 178 vezë/vit dhe mund të themi se Kosova plotëson rreth 99% të nevojave për konsum të vezëve.²

Shumica e prodhuesve aplikojnë sistemin e mbajtjes në kafaze konvencionale. Me qëllim të mbrojtjes së shëndetit dhe mirëqenies së kafshëve dhe përmbushjes së standardeve evropiane, do të investohet vetëm në kafaz të përmirësuar (sipas standardeve të BE-së) apo në mbajtje në dysheme dhe në sistem të lirë të mbajtjes në natyrë.

Për ta përmirësuar efikasitetin e prodhuesve mesatarë, prioritet do t'u jepet fermave të mesme me nga 5000 deri 25,000 pula vojse, të cilat mund t'i përballojnë lëvizjet e mëdha të çmimeve përgjatë viteve dhe të konkurrojnë në tregun dinamik.

Do të sigurohet përkrahje për ta ngritur efikasitetin e prodhimit duke investuar në pajisje më të mira për stallë dhe higjienë në stallë (ajrosje, sistem të ujit, sistem të grumbullimit të vezëve, etj.). Duhet të përmirësohet menaxhimi i plehut të stallës dhe mbetjeve të tjera, pasi që ndikimi negativ i shpeztarisë intensive në mjedis mund të jetë i lartë nëse nuk trajtohet si duhet, gjersa krijon të hyra shtesë kur menaxhohet si duhet. Shërbimet këshilluese në Kosovë duhet të përmirësohen ashtu që t'u ofrojnë trajnim përkatës prodhuesve të mesëm dhe të vegjël në prodhimin e ushqimit të kafshëve, operimin dhe mirëmbajtjen e linjave gjysmë-automatike për grumbullimin dhe kategorizimin e vezëve.

3. Objektivat e Përgjithshme

- Rritja e aftësisë konkurruese të bujqësisë kosovare dhe zëvendësimi i importit;
- Krijimi i vendeve të reja të punës në bujqësi dhe zonat rurale;
- Përkrahja e bujqve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e BE-së;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së

¹DVV, 2017

²Raporti i Gjellbër 2018

ripërtërishme.

3.1 Objektivat e Veçanta

3.1.1 Sektori i Pemëve dhe Sektori i Perimeve (përfshirë Patatet)

- Rritja e prodhimit të pemëve dhe perimeve (përfshirë patatet) për qëllime komerciale;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i humbjeve pas vjeljes nëpërmjet investimeve në fermë, në teknologjinë e ruajtjes, në infrastrukturë dhe pajisje për fazën pas vjeljes, përfshirë kapacitetet për ftohje, klasifikim dhe paketim;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve bujqësore.

3.1.2 Sektori i Qumështit dhe Sektori i Mishit

- Rritja e prodhimit në fermat e specializuara;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik dhe mos-ndotjes së ujërave mbitokësore dhe nëntokësore;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre.

3.1.3 Sektori i Rrushit

- Rritja e prodhimit të rrushit të tryezës dhe rrushit të verës;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të fidanëve cilësorë dhe mekanizimit modern;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e produkteve të tyre.

3.1.4 Sektori i Vezëve

- Përmirësimi dhe zgjerimi i kapaciteteve ekzistuese prodhuese;
- Përmirësimi i cilësisë me qëllim të përmbushjes së standardeve kombëtare dhe të atyre të BE-së;
- Modernizimi i fermave përmes përdorimit të pajisjeve të reja dhe mekanizimit modern;
- Zvogëlimi i lirimit të oksidit të azotit dhe metanit përmes trajtimit të duhur të plehut organik;
- Prodhimi i energjisë së ripërtërishme;
- Përmirësimi i integritetit të fermerëve me blerësit e prodhimeve të tyre;

4. Lidhja me Masat e Tjera në PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 103 “Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore” dhe
- Masa 302 “Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve”

5. Përfituesit Përfundimtarë

Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë fermerët, sipas përkufizimit nga Ligji Nr. 04/L-090 -Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural. Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermave. Certifikata e Numrit Identifikues të Fermës (NIF) duhet të jetë në emër të aplikuesit. Nëse aplikuesi është person juridik, edhe Certifikata e NIF-it duhet të jetë në emër të personit juridik.

Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë tri vjetëve pas datës së realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike.

6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë

6.1 Aplikuesit e Pranueshëm

Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë së paku 18 vjeç, por që nuk i ka mbushur 61 vjet. Në rastin e ndërmarrjeve ky kriter nuk aplikohet;

- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar) dhe dy (2) vjet përvojë pune në lëmin në të cilin aplikon. Aplikuesit që nuk kanë përvojë pune dyvjeçare, duhet të ndjekin kurse trajnimi me së paku 20 orë mësimi, në fushën për të cilën aplikojnë, e të cilat do t'i përfundojnë para kërkesës për pagesën e fundit;
- Në rastin e ndërmarrjeve, kërkesa e sipërpërmendur vlen për pronarin, për të punësuarin ose për personin e autorizuar të ndërmarrjes. I punësuarin ose personin e autorizuar duhet të ketë kontratë pune së paku edhe për tri vjet pas momentit të aplikimit.
- Aplikuesit duhet t'i kenë të kryera detyrimet tatimore dhe atë, personat fizikë, tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet, tatimin në të ardhura të korporatave;
- Nëse toka ose ndonjë pronë tjetër në të cilën do të bëhet investimi është në bashkëpronësi, aplikuesi duhet të sjellë pëlqimin e bashkëpronarëve. Kjo kërkesë nuk vlene nëse bashkëpronarë janë edhe bashkëshort edhe kete e deshmojn me certifikatën e martese.
- Në rast se toka në certifikatën e pronësisë është mal ose tokë pyjore dhe në terren është tokë bujqësore, aplikuesi duhet paraprakisht ta ndërrojë destinimin e tokës në kadastër dhe pastaj të aplikojë. Në rastet e tokave të marra me qira nga APK-ja apo AKP-ja pranohen edhe tokat pyjore me kusht që në aplikacion të bashkëngjitet një vërtetim nga APK-ja apo AKP-ja se toka në fjalë është tokë bujqësore.

6.2 Standardet Kombëtare

Standardet kombëtare për shëndetin e kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe mbrojtjen e mjedisit janë të paraqitura në shtojcën nr. 5 të Udhëzuesit për aplikant. Ato duhet të përmbushen më së voni para kërkesës për pagesën e fundit dhe verifikohen me kontrollin e personit zyrtar në vendin e investimit.

Në rast të investimeve në pemishte dhe vreshta të reja, para nënshkrimit të kontratës për bashkëfinancim, përfituesi i grantit duhet të sjellë analizat kimike dhe fizike të tokës me

rekomandim pozitiv për përshtatshmërinë për investimin e paraparë. Në rast se rekomandimi është negativ refuzohet dhënia e grantit.

6.3 Qëndrueshmëria Ekonomike

- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim teknik sipas modelit që do të publikohet në ueb-faqet e AZHB-së dhe MBPZHR-së.
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit që do të publikohet në ueb-faqet e AZHB-së dhe MBPZHR-së.
- Investimet e planifikuara duhet të jenë në përputhje me kapacitetin prodhues. Gjatë vlerësimit të aplikacioneve, duke u bazuar në planin e biznesit, zyrtarët e AZHB-së janë të obliguar të refuzojnë pjesën e investimeve të cilat janë në kundërshtim me këtë parim.
Përfitues mund të jenë projektet e investimeve të cilat paraqesin mundësinë e qëndrueshmërisë financiare / ekonomike. Qëndrueshmëria ekonomike dhe financiare vlerësohet në bazë të propozimit teknik të projektit ose planit të biznesit. Plani i biznesit duhet të tregojë qëndrueshmërinë ekonomike të fermës/ ndërmarrjes në fund të realizimit të investimit.

6.4 Kriteret Tjera të Pranueshmërisë

- Përfituesit e projekteve me vlerë të investimeve të pranueshme në shumën më të madhe se 50,000 €, para nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, duhet t'i regjistrojnë ndërmarrjet si person juridik apo biznes individual dhe dëshmitë për investimet/shpenzimet duhet të faturohen në emër të tyre.
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2020 -21 nuk lejohet të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfituruar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen masat ndëshkimore në përputhje me ligjin.
- Të gjithë përfituesit e masës 101, obligohen që gjatë periudhës monitoruese të mbajnë librin e fermës, në formë fizike apo elektronike, për sektorin përkatës. Në rast se përfituesi i grantit nuk e mban librin gjatë periudhës monitoruese ndëshkohet me mosdhënie të pagesave direkte për investimin përkatës për dy vite në vijim.
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përmbyllur në mënyrë të rregullt.
- Të gjitha asetet që kanë të bëjnë me investimin duhet të jenë të regjistruara në Regjistrin e Fermës.
- Të gjitha kontratat e qiramarrjes duhet të jenë të noterizuara apo të vërtetuara nga gjykata, përveç kontratave të qiramarrjes me Agjencionin e Pyjeve të Kosovës (APK) dhe me Komuna të cilat nuk ka nevojë të jenë të noterizuara.
- Në rast të tokave të marra me qira nga Agjencioni i Pyjeve të Kosovës dhe Agjencioni Kosovar i Privatizimit, kontratat mund të jenë edhe për kohë më të shkurtër se sa është e paraparë për aplikuesit e tjerë, me kusht që ata të dorëzojnë një vërtetim nga qiradhënësi se nuk do të ketë vështirësi me vazhdimin e kontratës.
- Tokat e privatizuara nga AKP-ja, të cilat në certifikatën e pronës paraqiten si "tokë e marrë me qira për 99 vjet" trajtohen si tokë në pronësi të privatizuesit. Edhe tokat e blera nga privatizuesit trajtohen si tokë në pronësi të blerësit.

- Tokat me komasacion të papërfunduar pranohen me vendime të organit kompetent, pra edhe pa fletë poseduese.
- Toka nën hipotekë **nuk** është e pranueshme për investim, qoftë në pronësi apo e marrë me qira.
- Nëse nga një parcelë është dhënë me qira vetëm një pjesë e saj, aplikuesi para aplikimit duhet të bëjë digitalizimin e pjesës së dhënë me qira dhe një kopje fizike të pjesës së digitalizuar t'ia bashkojë dosjes së aplikimit.
- Në rast se ngastrat janë ngjitur fizikisht me njëra-tjetrën pranohen si një ngastër, qoftë edhe në rastet kur njëra është me qira dhe tjetra në pronësi.
- Në rastin e projekteve që parashohin ndërtim apo zgjerim, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet të dorëzojnë:
 - Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
 - Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit
 - Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi;
 - Kopjen e skicave të objektit,
 - Parallogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara; Dokument i përgatitur i veçantë (jo pjesë e planit të biznesit) nga aplikuesi vetë ose me ndihmën e ndërtuesit.
 - Pëlqimin e Komunës që dëshmon se në rast të dhënies së grantit, aplikuesi mund të marrë leje ndërtimi;

Në rast të ndërtimit, zgjerimit apo renovimit të objekteve, të ngritjes së pemishtes, vreshtit dhe / apo vendosjes së sistemit të ujitjes në toka të marra me qira, kontrata për qiramarrje duhet të jetë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit.

- Kontrata duhet të përmbajë edhe pëlqimin e pronarit (qiradhënësit), për investimin që do të bëhet në tokën e tij.
- Kontrata për qiramarrje nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh.: stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat në bazë të ligjit në fuqi.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës apo certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është trashëguar nga ai.

Përfituesi, me rastin e parashtrimit të kërkesës për pagesë në AZHB, njëkohësisht duhet të dorëzojë edhe;

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës në rast të ndërtimit apo zgjerimit.

7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë

7.1 Sektori i pemëve (molla, dardha, kumbulla, vishnja, arra, lajthia, qershia, kajsia, pjeshka, ftoni, dredhëza, mjedra, manaferra dhe boronica)

- Në momentin e aplikimit për investime në sektorin e pemëve, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet të llogaritur nga viti i aplikimit dhe atë së paku 1 hektar për pemë drufrutore dhe 0,25 ha për pemë manore. Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.35 hektar për pemë drufrutore dhe 0,1 ha pemë manore;

- Përfituesit për ngritjen e pemishteve të reja, para kërkesës për pagesë, nëse blejnë fidanë të prodhuar në Kosovë, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush kriterin CAC (Conformitas Agraria Communitatis) dhe kopjen e licencës së prodhuesit, kurse ata që blejnë fidanë të importuar nga vendet e BE-së, duhet të dorëzojnë kopjen e certifikatës fito-sanitare mbi gjendjen shëndetësore të materialit fidanor që përmbush së paku kriterin CAC të lëshuar nga prodhuesi, certifikatën për prejardhjen e origjinës dhe lejen e importit të ndërmarrjes importuese.
- Fidanët e mbjellë të pemëve drufrutore duhet të kenë të ngjitur në trup etiketën e institucionit certifikues.

7.2 Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

- Në momentin e aplikimit për investime në depo për pemë dhe perime (përfshirë patatën), aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 2 hektarë sipërfaqe të tokës bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet .
- Në momentin e aplikimit për investime në serra të reja të përhershme, aplikuesi duhet të dëshmojë se ka së paku 0.10 hektar tokë të punueshme të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet të llogaritur nga viti i aplikimit të regjistruar në Regjistrin e Fermave. Madhësia minimale e një serre, e pandarë, është 10 ari.

7.3 Sektori i mishit

- Për investime në sektorin e mishit (majmëria e viçave dhe derrave), aplikuesit nuk janë të obliguar të kenë viça/derra në momentin e aplikimit, por para kërkesës për pagesën e fundit duhet të kenë së paku 20 krerë viça, ose 40 derra për trashje me matricë të Republikës së Kosovës ose të vendeve të BE-së, dhe këto duhet t'i dëshmojnë me dokumente përkatëse dhe me praninë e tyre në stallë. Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës për viça dhe për derra, në projektin e tyre duhet ta përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).
- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për majmëri të viçave duhet të dëshmojnë se kanë së paku 0,20 hektar të tokës bujqësore për kokë viçi, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 3 vjet. Në numrin e kafshëve për te cilat duhet të dëshmohet sipërfaqja e tokës llogariten kafshët para aplikimit (nëse ka pasur dhe ato pas investimit, ose shprehur ndryshe për aq kafshe sa është kapaciteti i stallës. Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, kohëzgjatja e qirasë duhet të jetë së paku 5 vjet.

7.4 Sektori i qumështit

- Aplikuesit për investime në sektorin e prodhimit të qumështit, në momentin e aplikimit janë të obliguar të kenë së paku 10 lopë qumështore ose 100 dele ose 100 dhi, të regjistruara në Regjistrin e Fermës dhe në Regjistrin për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve (RRIK) në AUV. Kjo dispozitë nuk vlen për pikat grumbulluese.
- Pikat grumbulluese duhet të kenë kontrata afatgjatë (së paku njëvjeçare) me së paku 5 fermerë të cilët bashkërisht mbarëshojnë së paku 30 lopë qumështore.
- Aplikantët që aplikojnë për ndërtimin e stallës për lopë qumështore, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare). Depoja e plehut nuk është e obligueshme për mbarështuesit e deleve dhe dhive.
- Në rast të investimeve në mekanizëm bujqësor për kultivimin e tokës, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë të paktën 0.5 hektar të tokës bujqësore për çdo krerë lope, respektivisht 0.05

hektar të tokës bujqësore për kokë deleje/dhie, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 5 vjet.

7.5 Sektori i rrushit

- Në momentin e aplikimit, aplikuesit për investime në sektorin e rrushit duhet të dëshmojnë se kanë tokë bujqësore në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, dhe atë së paku 0.3 hektar. Sipërfaqja minimale e ngastrës duhet të jetë 0.1 hektar.
- Në rast të investimeve në mekanizim dhe pajisje për kultivim dhe vjelje, si dhe depo për trajtim pas vjeljes, aplikuesit duhet të dëshmojnë se kanë së paku 3 hektarë me vreshta, në pronësi, të trashëguar apo të marrë me qira për së paku 10 vjet, të regjistruar në Regjistrin e Vreshtave dhe në Regjistrin e Fermës.

7.6 Sektori i vezëve

- Aplikuesit për investime në sektorin e vezëve, duhet të dëshmojnë posedimin e së paku 5,000 pulave vojse në prodhimtari aktive,
- Aplikuesit që aplikojnë për ndërtimin e fermës së pulave, në projektin e tyre duhet të përfshijnë edhe depon e plehut me kapacitet të mjaftueshëm për së paku 3 muaj (shiko listën e standardeve minimale kombëtare).
- Aplikuesit në sektorin e vezëve, me rastin e aplikimit duhet të shënojnë në planin e biznesit se kur do të bëjnë ndërrimin e turnusit dhe sa do të zgjasë pauza pa prodhim. Aplikuesi duhet të dorëzojë edhe faturën e furnizimit të fundit me pula. Në rast të sëmundjeve që dëmtojnë numër të madh të pulave, duhet të sigurohet vërtetimi i veterinarit të zonës.

8. Investimet e Pranueshme

Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 101, e paraqitur si shtojcë në udhëzuesit për aplikues.

Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit dhe pemëve manore, ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.

Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 €.

Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 1500 euro. Në rast të investimeve që parashohin ndërtimin e stallave apo depove për ruajtjen e pemëve dhe perimeve, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 3000 €.

8.1 Investimet e Pranueshme për Sektor

8.1.1 Investimet në sektorin e pemëve

- Investimet në ngritjen e pemishteve të reja me sipërfaqe minimale prej 1 hektar për pemë drufrutore dhe 0,25 ha për pemë manore;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes në fermë, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në prodhimin e energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;

- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për pemishte, për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit për pemët drufrutore
- Investimet në ndërtimin dhe rinovimin e objekteve për aktivitetet e pas vjeljes, objekteve për vendosjen e makinave, si dhe depove për produkte për mbrojtjen e bimëve dhe për plehra artificiale.

8.1.2 Investimet në sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet) dhe për depo

- Investimet në ndërtimin e serrave të përhershme për perime, pemë manore apo fidanë. Sipërfaqja minimale e një serre është 0.1 hektar;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Blerja dhe instalimi i pajisjeve për krijimin e kushteve të kontrolluara klimatike, përfshirë pajisjet për ngrohje në serra;
- Investimet në vendosjen ose avancimin e sistemeve të ujitjes në serrë sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Ndërtimi i objekteve për trajtim pas vjeljes (klasifikim, paketim, etiketim) dhe për ruajtje të prodhimit, si dhe depove për produkte për mbrojtje të bimëve dhe për plehra artificiale.
- Blerja e mekanizmit përkatës për kultivimin e perimeve në fushë të hapur apo në serra (makinë për mbjellje të fidanëve, makinë për shtrirje të folisë.)

8.1.3 Investimet në sektorin e mishit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh. furnizim me ujë në nivel ferme);
- Investimet në prodhim të energjisë e në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

8.1.4 Investimet në sektorin e qumështit

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave, objekteve përcjellëse si dhe objekteve të qendrave grumbulluese të qumështit (deponitë e plehut, hangarët e ushqimit voluminoz, depot e silazhit, mjeltore) dhe infrastrukturës në fermë (p.sh.. instalimi i ujit, i rrymës);
- Investimet në modernizimin e mjeljes dhe pajisjeve për ftohje, si pajisjet për mjelje, ruajtje të qumështit, përfshirë dhomat e ruajtjes së qumështit, laktofrizat;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Pajisje dhe makineri për heqjen e plehut
- Investimet në modernizimin e sistemit të ushqimit dhe furnizimit me ujë;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për kultivim të bimëve foragjere dhe drithërave, mbrojtje të bimëve, plehërim dhe korrje;
- Investimet për blerje të traktorit;

- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik (të lëngët dhe të ngurtë) dhe deponimin e tij;
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës.

8.1.5 Investimet në sektorin e rrushit

- Investimet në ngritjen/modernizimin e plantacioneve të vreshtave (konvertim, zëvendësim) për rrush të tryezës dhe rrush të verës me madhësi minimale 0.3 hektar;
- Investimet në vendosjen e sistemeve të ujitjes, sipas praktikave efikase të ujitjes;
- Investimet në vendosjen e plasmasit për rrush të tryezës;
- Investimet në prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet në sistemin e rrjetave për mbrojtje nga breshëri;
- Investimet në sisteme mbajtëse të hardhive dhe në rrethoja;
- Investimet në makineri bujqësore dhe pajisje për vreshta, makineri për mbrojtje të bimëve, për plehërim, për vjelje dhe trajtim pas vjeljes;
- Investimet për blerje të traktorit;
Atyre që kanë mbi 3 hektarë sipërfaqe me vreshta u lejohet edhe aplikimi për ndërtimin e objekteve për veprimet pas vjeljes, si depo ftohëse, makineri për klasifikim, pastrim, paketim;

8.1.6 Investimet në sektorin e vezëve

- Ndërtimi/rinovimi/zgjerimi i stallave dhe dhomave për ruajtjen e vezëve;
- Investimet në infrastrukturë të brendshme (sistemi i të ushqyerit, ujë-pirëset dhe pajisje për rregullimin e mikroklimës, pajisje për largimin e plehut, klasifikim të vezëve)
- Investimet në kafaze, vetëm sipas standardeve të BE-së;
- Ndërtimi dhe rinovimi i depove për ruajtjen e ushqimit, përfshirë pajisjet për përgatitje të ushqimit, trajtim, paketim dhe ruajtje të vezëve;
- Investimet në pajisje për energji ose prodhim të energjisë në fermë nga të gjitha llojet e burimeve të ripërtërishme;
- Investimet për pastrimin/largimin e plehut organik dhe deponimin e tij.
- Investimet për prodhimin e ushqimit të koncentruar, nga kapaciteti total i të cilit, së paku 50% do të përdoret për nevoja të fermës;

9. Kriteret e Përzgjedhjes për Nënsektorë

Në mënyrë që të sigurohet që investimi të përmbushë objektivat e masës, projektet e pranueshme do të poentohen sipas pikëve më mëposhtme

Tabela 1: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e pemëve

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria		Pikët
1	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritët. Në rast të investimit në infrastrukturë të pemishtes, depo, ujitje, mbrojtje kundër breshërit dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej	Drufrutore	Manore	
		≥ 3 ha	≥ 0,5 ha	55
		≥ 1 ha - < 3 ha	≥ 0,25 ha - < 0,5 ha	50

	sipërfaqes ekzistuese* apo asaj që do të ngritët, cilado qoftë më e madhe		
2	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (<i>nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të pemishteve të reja nëse nuk kanë pemishte ekzistuese, ata i marrin 10 pikë nga ky kriter</i>)	10
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik ¹ <i>Ky kriter nuk zbatohet kur investimi bëhet në sipërfaqe të mbuluara nga sistemi i ujitjes dhe aplikuesi i merr pikët</i>	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (<i>min. 5% e investimit të pranueshëm</i>).	10
4	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	5
6	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5
7	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	3
8	Gjinia e fermerit ³	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Siperfaqja ekzistuese të dëshmohe me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohe me certifikatën e pronës dhe NIF-in.

** Shih në Udhëzuesin për aplikues kapitullin "Përkufizimet kryesore"

Tabela 2: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria		Pikët
1	Kapaciteti prodhues	Për serra	Për depo	
		mbi 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e madhe ose barabartë me 3 ha*	55
		10 deri 20 ari	Sipërfaqja me pemë dhe/ose perime duke përfshirë ato ekzistuese dhe ato që do të mbillen është më e vogël se 3 ha*	50
2	Marrëdhëniet kontraktuese	Kontrata e për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës		10
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik ¹	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (<i>min. 5% e investimit të pranueshëm</i>)		10

4	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	5
6	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5
7	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	3
8	Gjinia e fermerit ²	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Sipërfaqja ekzistuese të dëshmohet me marrjen e pagesës direkte për këto sipërfaqe në vitin paraprak ose nëse nuk ka marrë pagesa direkte dëshmohet me certifikatën e pronës dhe NIF-in.

Tabela 3: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e mishit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët	
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës	40	
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)	35	
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	10	
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik ¹	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtëritshme (<i>min. 5% e investimit të pranueshëm</i>)	10	
4	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10	
		> 30.000 - ≤ 60.000	8	
		> 60.000	5	
5	Kapaciteti prodhues (numri i kafshëve) pas realizimit të projektit	Viça	Derra	
		≥ 20 < 70 krerë	≥ 40 < 100 krerë	10
		≥ 70 krerë	≥ 100 krerë	5
6	Përvoja në prodhimin përkatës: aplikuesi ka gjedhe/ derra në prodhim*	Aplikuesi ka së paku 5 krerë	Aplikuesi ka së paku 10 krerë	5
7	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i	5	

		granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	
8	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5
9	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi, veterinar/teknologji të ushqimit	3
10	Gjinia e fermerit ³	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

- * Të dëshmohet përmes vërtetimit nga Regjistri për Regjistrim dhe Identifikim të Kafshëve. Ky fakt verifikohet edhe gjatë kontrollit të parë në teren, para nënshkrimit të kontratës. Nëse në momentin e kontrollit në teren numri i kafshëve është më i vogël se ai i paraqitur në aplikacion i vetmi arsyezim i pranueshëm është therrja në thertore të licencuar ose dëshmia e veterinarit të zonës se kafsha ka ngordhur. Me rastin e kontrollës së parë në terren verifikohen edhe numrat e matikulës të cilët duhet të përputhen me numrat e deklaruar me rastin e aplikimit.

Tabela 4: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e qumështit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët		
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit edhe nga pika a) edhe nga pika b), pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve.	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës apo pikës grumbulluese të qumështit	35		
		b) Makineri dhe / ose përmirësimi i infrastrukturës së brendshme dhe të jashtme (depo e plehut, depo e silazhit, depo e sanës)	30		
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata njëvjeçare* për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	10		
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik ¹	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	10		
4	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10		
		> 30.000 - ≤ 60.000	8		
		> 60.000	5		
5	Kapaciteti prodhues: numri i kafshëve në prodhimtari aktive në fund të investimit ose numri i fermerëve të kontraktuar për pika grumbulluese	Lopë qumështore	Dele/Dhi qumështore	Pikat grumbulluese	
		≥ 10 < 30 krerë	≥ 100 < 300 krerë	≥ 20 fermerë	10
		≥ 30 krerë	≥ 300 krerë	≥ 10 < 20 fermerë	5
6	Mënyra e mbajtjes pas përfundimit të investimit. Ky kriter vlen vetëm për lopë qumështore. Të tjerët i marrin 10 pikë.	Sistemi i lirë i mbajtjes		10	
		Sistemi i lidhur i mbajtjes		5	

7	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	5
8	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5
9	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	3
10	Gjinia e fermerit ³	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

* Kontrata njëvjeçare nënkupton kontratën për vitin e aplikimit.

** Gjatë kontrollës së dytë në terren (pas kërkesës për pagesë) përfituesi duhet të ketë në stallë numrin e krerëve që i ka paraqitur në projekt

Tabela 5: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e rrushit

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Kapaciteti prodhues: sipërfaqja që do të ngritët. Në rast të investimit për depo dhe / ose makineri, pikët llogariten varësisht prej sipërfaqes ekzistuese apo asaj që do të ngritët, cilado qoftë më e madhe.	≥ 3 ha	60
		≥ 1 ha - < 3 ha	55
		≥ 0.30 ha - < 1 ha	50
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës (<i>nuk u kërkohet aplikuesve për ngritje të vreshtave të reja nëse nuk kanë vreshta ekzistuese, ata i marrin 10 pikë nga ky kriter</i>)	10
3	Vlera e investimeve të pranueshme	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
5	Vendi i investimit	Komunat: Rahovec, Suharekë, Prizren, Gjakovë, Malishevë, Mamushë, Pejë, Istog dhe Klinë	5
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	5
7	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5

7	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare në bujqësi/teknologji të ushqimit	3
8	Gjinia e fermerit ³	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Tabela 6: Kriteret e përzgjedhjes për sektorin e vezëve

N r	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1	Lloji i investimit: Në rast të investimit të kombinuar, pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 30 pikë)	a) Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i stallës	30
		b) Përmirësimi i infrastrukturës së brendshme të fermës; ndërtimi i depove për ushqim; trajtimi i plehut organik; dhomë për ruajtje të vezëve; Makineri dhe pajisje bujqësore	25
2	Marrëdhënie kontraktuese	Kontrata për dorëzim të së paku 50% të prodhimit të fermës	10
3	Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik ¹	Investimi në prodhimin e energjisë në fermë nga burimet e ripërtërishme (min. 5% e investimit të pranueshëm)	10
4	Kapaciteti prodhues: numri i pulave vojse në prodhimtari aktive para aplikimit	≥ 5,000 - < 25,000 pula vojse	10
		≥ 25,000	5
5	Mënyra e mbajtjes së pulave	Sistemi i lirë, në natyrë	15
		Sistemi i lirë, në dysheme	10
		Në kafaz, sipas standardeve të BE-së	5
6	Vlera e investimit	≤ 30.000	10
		> 30.000 - ≤ 60.000	8
		> 60.000	5
7	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	5
8	Pronësia e fermës ²	Toka në emër të aplikuesit	5
9	Përgatitja profesionale	Diplomë universitare përkatëse në bujqësi/teknologji të ushqimit	3
10	Gjinia e fermerit ³	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Për të gjitha nënmasat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

¹Mbrojtja e mjedisit dhe ndryshimi klimatik, nëse përfituesi ka paraparë investime në përdorimin e energjisë së ripërtëritshme dhe i fiton pikët për këtë qëllim, është i obliguar që këtë investim ta përdorë dhe ta mbajë aktiv për qëllimet që i ka paraparë në planin e biznesit.

Nëse gjatë secilës kontrollë, nga zyrtarët e AZHB-së (para nënshkrimit të kontratës, ad -hoc ose ex-post), konstatohet që investimet në energji të ripërtëritshme nuk janë duke u përdorur siç parashihet në biznes plan atëherë do të aplikohet neni 38A i Ligji Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit Nr.03/L098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural.

²Pronësia ku bëhet investimi, aplikuesi do t'i marrë pikët sipas këtij kriteri nëse e tërë ferma është në pronësi të tij në tri vjetët e fundit. Krijimi i Kushteve artificiale për të marrë pikë paraqet mashtrim dhe do të ndëshkohet sipas nenit 38A, nen-nen-paragrafit, 1.2.3 të Ligjit Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit Nr.03/L098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural.

³Gjinia e fermerit, aplikuesi do të merr pikët e këtij kriteri nëse e tërë ferma është në pronësi të tij në tri vitet e fundit. Krijimi i Kushteve artificiale për të marrë pikë paraqet mashtrim dhe do të ndëshkohet sipas nenit 38A, nen-nen-paragrafit, 1.2.3 të Ligji Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit Nr.03/L098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural.

10. Shkalla e Përkrahjes Publike

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, përveç projekteve të sektorit të rrushit dhe pemëve manore ku vlera minimale e projektit është 3,000 €.
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 100.000 €.
- Pagesa mund të bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin me kërkesën e tij, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Nëse përfituesi nuk bënë kërkesë për paradhënie atëherë pagesa e tërësishme bëhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagese/ pranim të pagesës ose refuzim të pagesës .
- Përkrahja publike është 60% e shpenzimeve të pranueshme të investimit
- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore dhe 5% për fermerë të rinj (40 vjeç ose më të rinj në momentin e aplikimit).
- Përkrahja maksimale publike për periudhën e zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 101 është 400,000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11. Buxheti

Tabela 7: Ndarja e planifikuar buxhetore ndërmjet sektorëve për vitin 2020-21

Masa 101: Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore	Buxheti	%
101.1. Pemë drufutore	4,000,000.00	22.70

- arra dhe lajthia	800,000	
101.2. Pemë manore	1,500,000.00	8.51
101.3 Sektorin e perimeve dhe serrave	3,000,000.00	17.03
101.4 Depo për ruajtjen e pemëve dhe perimeve	1,200,000.00	6.81
101.5 Prodhimi i mishit/rritja e vëçave	2,500,000.00	14.19
101.6 Prodhimi i mishit/rritja e derrave	400,000.00	2.27
101.7.Prodhimi i qumështit /lopë	2,500,000.00	14.19
101.8 Prodhimi i qumështit /dele dhe dhi	420,000.00	2.38
101.9 Pikat grumbulluese të qumështit	500,000.00	2.84
101.10 Prodhimi i rrushit	900,000.00	5.11
101.11. Prodhimi i vezëve	700,000.00	3.97
Totali	17,620,000.00	100

12. Indikatorët e Masës

Tabela 8:Treguesit e masës

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku për 2020-21	
Inputi	Gjithsej:	17,620,000	
	101.1. Sektori i pemëve	5,500,000	
	101.2. Sektori i perimeve dhe serrave (përfshirë patatet)	4,200,000	
	101.3. Sektori i mishit	2,900,000	
	101.4. Sektori i qumështit	3,420,000	
	101.5. Sektori i rrushit	900,000	
	101.6. Sektori i vezëve	700,000	
Outputi	Numri i përgjithshëm i fermave të përkrahura	564	
	Prej të cilave	101.1. Sektori i pemëve	165
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave	150
		101.3. Sektori i mishit	88
		101.4. Sektori i qumështit	92
		101.5. Sektori i rrushit	58
		101.6. Sektori i vezëve	16
	Vlera e investimeve (€)	26,164,648	
	Prej të cilave	101.1 Sektori i pemëve	8,166,714
		101.2. Sektori i perimeve dhe serrave përfshirë patatet	6,237,000
		101.3. Sektori i mishit	4,306,500
		101.4. Sektori i qumështit	5,079,333
		101.5. Sektori i rrushit	1,335,600
101.6. Sektori i vezëve		1,039,500	
Rezultati	Numri i përgjithshëm i fermave me kapacitet të zgjeruar	420	

Numri i përgjithshëm i fermave të modernizuara që kanë aplikuar pajisje dhe/ose teknologji të re		472	
Rritja e madhësisë së fermave të përkrahura	Nr. i hektarëve të shtuar me pemë drufrutore	295	
	Nr. i hektarëve me pemë manore	104	
	Numri i m ² me serra të reja	308,835	
	Numri i hektarëve të shtuar me rrush	52	
	Numri i kafshëve të shtuara	Lopë qumështore	676
		Pula vojse	34,412
		Gjedhe për majmëri	1110
		Derra për majmëri	420
Numri i pikave të përkrahura grumbulluese të qumështit		16	
Depo të reja të pemëve dhe perimeve (tonë/vit)		8450	
Numri i fermave që kanë investuar në aktivitetet pas vjeljes (paketim, klasifikim, etiketim etj.)		107	
Numri i fermave që kanë ndërtuar depot e plehut		57	
Numri i fermave që prodhojnë energji të ripërtërishme		476	

*Caqet janë vendosur në bazë të buxhetit të parashikuar, prandaj çdo ndryshim i buxhetit do të reflektohet proporcionalisht në indikatorë.

13. Procedura Administrative

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. Afati i Zbatimit

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë kalendarike, përveç për projekte që parashohin ndërtim të stallës apo të depos me ç'rast afati i zbatimit është 120 ditë kalendarike nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në dhe për sektorin e rrushit, për projektet e të cilit afati i implementimit është 300 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, për shkak të periudhës pranverore të mbjelljes së rrushit. Pas afatit të zbatimit, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë.

15. Shtrirja Gjeografike e Masës

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa 103: Investimet në Asetet Fizike në Përpunimin dhe Tregtimin e Prodhimeve Bujqësore për Vitin 2020-21

1. Baza Ligjore

Ligji Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr. 04/L-090 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L -098 - për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
Ligji Nr. 03/L-016 - Për ushqim, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 mars.2009);
Ligji Nr. 03/L-029 - Për inspeksionin bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar 2009);
Ligji Nr. 02/L-26 - Për tokën bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Qershor 2007);
Ligji Nr. 02/L-8 Për verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.9/01 Shkurt 2007);
Ligji Nr. 04/L-019 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-8 - Për verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.13/1 Shtator 2011);
Ligji Nr. 04/L-191 - Për blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013);
Ligji Nr. 02/L-10 - Për përkujdesjen ndaj kafshëve, (Gazeta Zyrtare Nr.5/01 Tetor 2006);
Ligji Nr. 03/L-214 - Për vlerësimin e ndikimit në mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/29 Tetor 2010);
Ligji Nr. 03/L-025 - Për mbrojtjen e mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
Ligji Nr. 04/L-220 - Për investime të huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09 / 24 Maj 2018).
Ligji Nr. 05/L -031 - Për Procedurën e Përgjithshme Administrative (Gazeta Zyrtare Nr. 20 / 21 Qershor 2016)
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/03 korrik 2012);
Ligji Nr.07/L-001 Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020 (Gazeta Zyrtare Nr.1/19 Mars 2020).

2. Arsyeshmëria

Përkrahja për këtë masë është e përqendruar kryesisht në investime në asetet fizike, me qëllim të rritjes së konkurrueshmërisë në sektorin agro-ushqimor, të ndikojë në zëvendësimin e importit të ushqimit me prodhime vendore me cilësi të lartë dhe një produktivitet të përmirësuar.

Kjo masë do t'i përkrahë investimet në industrinë e përpunimit të ushqimit në katër nënsektorët vijues: përpunim të qumështit dhe prodhimeve të qumështit, përpunim të mishit dhe prodhimeve të mishit, përpunim të frutave dhe perimeve si dhe prodhim të verës. Kjo masë është projektuar për ta plotësuar Masën 101, me synim të rritjes së furnizimit me produkte bujqësore të sigurta dhe pa ndikime negative në mjedis.

Për të konkurruar me sukses në një treg gjithnjë e më të hapur, industria ushqimore ka akoma nevojë për modernizimin e teknologjive dhe përmirësimin e sistemeve të menaxhimit të sigurisë. Industria ushqimore ka për detyrë të krijojë grumbullim të sigurt, transportim dhe deponim të lëndëve të para, pakësim të mbeturinave dhe të garantojë sigurinë e ushqimit.

Nën këtë masë, përparësi u jepet investimeve për zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit që kanë rëndësi të veçantë për furnizimin e tregut vendor me prodhime të sigurta ushqimore dhe për konkurrim të suksesshëm me furnizuesit nga importi. Për të inkurajuar adaptimin e industrisë ushqimore me standardet mjedisore, prioritet u është dhënë investimeve që synojnë trajtimin e mbeturinave, pastrimin e ujit dhe shfrytëzimin efikas të mbetjeve të prodhimit. Investimet e mbështetura në Masën 103 do të kontribuojnë në përmirësimin e situatës së prodhimit bujqësor primar, duke u dhënë përparësi përfituesve që sigurojnë një përqindje të lartë të lëndëve të para me anë të kontratave me fermerët vendorë.

2.1 Sektori i Përpunimit të Qumështit

Industria e përpunimit të qumështit është një nga sektorët kryesor të industrisë ushqimore në Kosovë dhe vazhdon të jetë ndër sektorët më të mbështetur. Industria e përpunimit të qumështit ka qenë prioritet kryesor në skemat mbështetëse kombëtare dhe në grantet e BE-së përgjatë viteve të fundit. Megjithatë, mbështetja e dhënë ende nuk i ka plotësuar nevojat për mbulim të investimeve të ndërmarrjeve të përpunimit të qumështit në aspektin e përafrimit me standardet e BE-së në fushat e sigurisë ushqimore, mbrojtjen e mjedisit dhe zhvillimin e investimeve të energjisë së ripërtërishme. Përveç kësaj, sektori i qumështit ka nevojë për investime të konsiderueshme për modernizimin e teknologjive të aplikuara, për ta rritur produktivitetin dhe për t'i ndjekur kërkesat në ndryshim të konsumit. Zinxhirët e mbyllur të ftohjes nga prodhuesi e deri te konsumatori, mjetet e transportit të qumështit me sisteme të ftohjes etj.

Industria e përpunimit të qumështit i ka përqendruar përpjekjet e saj në një gamë të kufizuar të produkteve, kryesisht qumështin dhe produktet e freskëta të qumështit, duke i kushtuar më pak vëmendje djathit, i cili kërkon më shumë njohuri dhe ka një qarkullim të ngadaltë. Disa ndërmarrje të vogla të qumështit kanë futur produkte të reja, të tilla si djathë nga qumështi i lopëve, i dhive, i deleve, i buallicave, ajkë e fermentuar, etj.

Janë 45 ndërmarrje¹ që merren me përpunimin dhe paketimin e qumështit të cilat janë të licencuara me kapacitete të ndryshme të instaluar për përpunim dhe të cilat mund të përfitojnë nga kjo masë.

Në këtë grup bëjnë pjesë ndërmarrjet të cilat kanë një linjë të plotë të përpunimit të qumështit dhe produkteve të qumështit me një nivel të cilësisë së përafërt me standardet e Bashkimit Evropian (të klasifikuar në kategorinë "A" në aspektin e përputhshmërisë me standardet). Këto ndërmarrje kanë nevojë për investime të mëtejshme teknologjike për ta përmirësuar dhe zgjeruar rrjetin e tyre të furnizimit me lëndë të parë të qumështit, që në mënyrë efikase ta përdorin kapacitetin e prodhimit, për ta forcuar aftësinë e tyre konkurruese dhe për t'i përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Këto ndërmarrje i shfrytëzojnë kapacitetet e tyre prodhuese vetëm pjesërisht. Njësitë më të vogla të përpunimit të qumështit përdorin tashmë një pjesë të mirë të kapacitetit të instaluar të tyre. Disa prej ndërmarrjeve janë duke përdorur mbi 50% të kapacitetit të tyre prodhues. Përmes granteve të BE-së dhe projekteve të mbështetura nga donatorët, disa prej tyre u ndihmuan për të zhvilluar aftësitë dhe strategjitë e marketingut, për të promovuar produkte të reja dhe për ta përmirësuar sigurinë ushqimore. Ato kanë nevojë për mbështetje të mëtejme në linjat e prodhimit, me qëllim të diversifikimit të prodhimeve, rritjes së produktivitetit, zgjerimit dhe për të përmirësuar cilësinë dhe standardet e sigurisë së ushqimit.

Bazuar në shkallën e rrezikshmërisë së cilësisë së ushqimit të këtyre ndërmarrjeve të regjistruara nga ana e AUV-it, për vitin 2018 rezultoi se në kategorinë "A" janë sistemuar 4 ndërmarrje përpunuese, në kategorinë "B" 16, në kategorinë "C" 23 dhe në kategorinë "D", e cila tregon shkallën më të lartë të rrezikut, janë sistemuar vetëm 2 ndërmarrje.

2.2 Sektori i Përpunimit të Mishit

Industria e përpunimit të mishit në Kosovë është rritur ndjeshëm në vitet e fundit, por ende karakterizohet nga një numër i kufizuar i produkteve të ofruara.

Përpunimi i produkteve të mishit bëhet nga mishi i importuar, kjo si pasojë e mungesës së kafshëve për therje dhe therjeve të egra. Aktualisht, nuk ka tendencë të krijimit të rrjetit furnizues nga prodhimi vendor, kjo për shkak të numrit të vogël të fermave të specializuara për mish të cilat duhet ta furnizonin industrinë përpunuese.

Sektori i mishit duhet të konsolidohet si veprimtari ekonomike e qëndrueshme, konkurrent në treg me garancitë e domosdoshme për sigurinë e konsumatorit dhe cilësinë e prodhimeve.

Industria përpunuese duhet të përmirësojë kapacitetet përpunuese, qëndrueshmëri të rrjetit furnizues me lëndë të parë, të implementojë sisteme të sigurisë së ushqimit dhe të promovojë prodhime të reja. Mbështetjet për zhvillimin e zinxhirit të furnizimit duhet të adresohen kryesisht për ndërmarrjet ekzistuese të përpunimit për të rritur përputhshmërinë e tyre me sigurinë e ushqimit dhe kërkesat e kontrollit të cilësisë, për të zgjeruar llojlojshmërinë e produkteve të tyre në përputhje me normat mjedisore. Industria e përpunimit të mishit është e integruar gjithnjë e më shumë me zinxhirin e furnizimit të mishit të lopës, ndërsa është shkëputur plotësisht nga zinxhiri i furnizimit të brojlerëve dhe nga ripërtypësit e vegjël; ku në të vërtetë nuk ka pothuajse asnjë produkt të përpunuar nga mishi i ripërtypësve të vegjël, përveç disa produkteve që përdoren nëpër disa tregje si ushqime të shpejta-gatshme.

Mbështetja duhet të synojë kryesisht përmirësimin e pajtueshmërisë me sigurinë e ushqimit dhe kërkesat e kontrollit të cilësisë dhe të zgjerojë llojllojshmërinë e produkteve të ofruara në treg.

Viçi dhe mishi i viçit është një nga segmentet më të rëndësishme në zinxhirin e furnizimit-për kokë banori konsumi i mishit të viçit në Kosovë është më i lartë se në shumicën e vendeve të tjera të rajonit³. Gjithashtu, industria e përpunimit të mishit në Kosovë është gjithnjë në rritje duke e bërë përdorimin e mishit vendor si lëndë të parë.

Aktualisht, në Kosovë janë të regjistruara dhe të licencuara 64 ndërmarrje për përpunimin e mishit, të cilat ndahen në tri kategori: 6 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej 20 tonë /ditë ose më shumë, 1 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej më shumë se 5 dhe më pak se 20 tonë/ditë dhe 57 ndërmarrje me kapacitete të përpunimit të deklaruar prej 5 tonë/ditë ose më pak, me nivele të ndryshme të përputhshmërisë për sa u përket kërkesave të sigurisë dhe cilësisë (shkalla e rrezikshmërisë). Nga 64 ndërmarrje të përpunimit të mishit, 5 prej tyre janë klasifikuar në kategorinë "A", 24 në kategorinë "B", 31 në kategorinë "C" dhe 4 në kategorinë "D". Kjo masë do t'i mbështesë ndërmarrjet ekzistuese të përpunimit për të rritur sigurinë e ushqimit, për të mbrojtur mjedisin, për të zbatuar kërkesat e kontrollit të cilësisë, për të zgjeruar llojllojshmërinë e produkteve, futjen e teknologjive të reja të prodhimit dhe të produkteve të reja, si dhe për të investuar në projektet për prodhimin e energjisë së ripërtërishme.

2.3 Sektori i Përpunimit të Pemëve dhe Perimeve

Pemëtaria konsiderohet si sektor me prioritet të lartë, edhe pse ende karakterizohet me import të lartë për të mbuluar kërkesat vendore. Megjithatë, trendi i fundit tregon që sektori i pemëve po zhvillohet shpejt. Qëllimi është që të zëvendësohet importi i lartë i pemëve dhe prodhimeve të pemëve me prodhim vendor. Zinxhirit të vlerave të prodhimit dhe përpunimit të pemëve i mungojnë standardet e cilësisë dhe si pasojë e kësaj mungon homogeniteti i prodhimeve pasi që prodhimet në masë të madhe nuk klasifikohen sipas klasave të cilësisë. Kjo gjithashtu ndikon që shitësit me shumicë të blejnë prodhime të importuara.

Vitet e fundit, prodhimi i pemëve ka pasur një rritje si rezultat i shtimit të sipërfaqes dhe rendimenteve. Kosova vazhdon të importojë një sasi të konsiderueshme të pemëve të freskëta, pemëve të thara dhe të përpunuara (kryesisht në formë të konservave dhe lëngjeve). Sektori i përpunimit të pemëve kryesisht është i fokusuar në përpunimin e tyre.

Kosova ka një traditë të gjatë në përpunimin e perimeve, si një pjesë integrale e zinxhirit të ushqimit të çdo familjeje. Është vlerësuar se një sasi e konsiderueshme e perimeve të përpunuara janë duke u prodhuar në shtëpi dhe për konsum vetanak. Kapaciteti i përpunimit në Kosovë, së paku në aspektin e kapaciteteve përpunuese, në masë të madhe, e kalon kapacitetin e prodhimit. Edhe pse sektori është i fragmentuar në përgjithësi, disa nga pjesëmarrësit kryesorë mbulojnë një pjesë të konsiderueshme të tregut.

Në vitet e fundit, përpunuesit e pemëve dhe perimeve kanë filluar të prodhojnë produkte të tilla si reçel frutash, sallata të ndryshme, turshi, lëngje, perime të konservuara, marmelatë, ajvar, etj. Kapaciteti i tharjes është i kufizuar, ndërsa ky sistem është duke u përdorur kryesisht për bimët mjekësore dhe ato aromatike. Qëllimi kryesor i kësaj mase është që të gjitha ndërmarrjet e përpunimit të pemëve dhe perimeve të fokusohen në përmirësimin e cilësisë dhe sigurisë së ushqimit dhe në reduktimin e humbjeve në procesin e përpunimit.

Sistemet e sigurisë ushqimore aplikohen në një numër të kufizuar të ndërmarrjeve. Përfshirja e sistemeve të sigurisë ushqimore kërkon investime në përmirësimin e teknologjisë dhe përmirësimin e kushteve në objektet e prodhimit, si dhe investime në pajisje të kontrollit të kualitetit dhe sisteme të IT-së. Rritja e kapacitetit të deponimit është e nevojshme për përmirësimin e tregut të prodhimeve të hortikulturës dhe patates. Është evidente nevoja për linja të klasifikimit, kategorizimit dhe paketimit, për ta rritur cilësinë e produktit përfundimtar dhe për ta përmirësuar konkurrueshmërinë e sektorit ndaj importeve. Objektet e duhura të pas vjeljes dhe zinxhiri për ftohje janë të një rëndësie të madhe për cilësinë në zinxhirin e vlerës së perimeve. Kërkesat dhe nevojat për objekte të deponimit me sisteme të ftohjes janë në rritje, por ende tejet të kufizuara dhe të përqendruara në disa fusha dhe niveli i arritjes së standardeve të cilësisë ka nevojë për përmirësim. Prandaj, kjo masë mbështet edhe përmirësimin dhe trajtimin e pas vjeljes dhe ruajtjen e lëndës së parë.

2.4 Sektori i Prodhimit të Verës

MBPZHR-ja ka licencuar 29 kompani prodhuese të verës dhe të prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera. Tri veraritë më të mëdha përfaqësojnë përafërsisht 90% të kapacitetit të përgjithshëm të prodhimit në këtë sektor, ndërsa veraritë tjera u takojnë prodhuesve të vegjël, disa prej tyre me potencial të mirë për eksport. Po ashtu, ekzistojnë edhe prodhuesit shtëpiakë të verës dhe pijeve të forta alkoolike, të cilët në mungesë të mundësive materiale për pajisje, tanqe, infrastrukturë dhe kushte higjienike-sanitare, nuk janë të licencuar nga MBPZHR-ja.

Nënsektori i verës ka nevojë për mbështetje, me qëllim të përmirësimit në zbatimin e praktikave më të mira teknologjike. Orientimi aktual i kompanive është tregu i Bashkimit Evropian, i cili është sfidues dhe kërkon ngritjen e cilësisë së verës së prodhuar. Në eksportin e tanishëm mbizotëron tregtimi "refuz" i verës, gjë që nuk ka krijuar një rentabilitet të lartë për kompanitë prodhuese të verës.

Kjo masë ka për qëllim mbështetjen e kompanive prodhuese të verës dhe prodhimeve të tjera nga rrushi dhe vera, të regjistruara në regjistrin e prodhuesve dhe të licencuara nga MBPZHR-ja.

3. Objektivat e Përgjithshme

- Rritja e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor dhe zëvendësimi i importit, përmes rritjes së produktivitetit dhe futjes së teknologjive dhe produkteve të reja;
- Rritja e sigurisë dhe cilësisë së produkteve;

- Përkrahja e ndërmarrjeve në sektorët e përzgjedhur, me qëllim të përafrimit me rregullat, standardet, politikat dhe praktikat e BE-së dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit, sigurinë ushqimore dhe cilësinë e produkteve, mirëqenien e kafshëve dhe gjurmueshmërinë e zinxhirit të ushqimit dhe menaxhimin e mbeturinave;
- Përkrahja e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror duke synuar rritje të qëndrueshme dhe gjithëpërfshirëse, nëpërmjet zhvillimit të fermave;
- Forcimi i lidhjeve me prodhimin primar;
- Adresimi i sfidave të ndryshimit klimatik përmes shfrytëzimit të energjisë së ripërtërishme.

3.1 Objektivat e Veçanta

3.1.1 Përpunimi i Qumështit

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e qumështit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Modernizimi i linjave të përpunimit të qumështit dhe objekteve të tjera përcjellëse;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e qumështit;
- Përmirësimi i marketingut të qumështit dhe prodhimeve të tij;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.
- Rritja e efikasitetit të energjisë duke investuar në prodhimin e energjisë së ripërtërishme

3.1.2 Përpunimi i Mishit

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së për prodhimet e mishit (higjiena, siguria ushqimore, mirëqenia e kafshëve, ruajtja e mjedisit, etj.);
- Futja e linjave të reja të përpunimit të mishit;
- Futja e prodhimeve të reja ose diversifikimi i prodhimeve në industrinë e mishit;
- Përmirësimi i marketingut të mishit dhe produkteve të mishit;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve.
- Rritja e efikasitetit të energjisë duke investuar në prodhimin e energjisë së ripërtërishme
-

3.1.3 Përpunimi i Pemëve, Perimeve dhe Prodhimi i Verës

- Zbatimi i standardeve kombëtare dhe atyre të BE-së (higjiena, siguria ushqimore, cilësia, etj.);
- Përmirësimi i teknologjisë së përpunimit, si dhe modernizimi i objekteve të tjera përcjellëse (depot ruajtëse / ftohëse) duke futur pajisje / teknologji të reja;
- Diversifikimi i prodhimeve;
- Përmirësimi i marketingut;
- Përmirësimi i menaxhimit të mbetjeve
- Rritja e efikasitetit të energjisë duke investuar në prodhimin e energjisë së ripërtërishme

4. Lidhja me Masat e Tjera në PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 "Investimet në asetet fizike në ekonominë bujqësore" dhe
- Masa 302 "Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve"

Deri më tani një mbështetje e konsiderueshme është ofruar përmes skemave kombëtare dhe granteve të BE-së për industrinë e përpunimit. Zbatimi i kësaj mase do të bashkërendohet me burime të tjera të mbështetjes, duke pasur parasysh kritere të forta të ndarjes, të cilat do të krijohen gjatë programimit dhe zbatimit të PBZHR-së.

5. Përfituesit Përfundimtarë

Përfitues mund të jenë ndërmarrjet e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhuesit e verës, të regjistruara në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës, së paku dy vjet në nën-sektorin përkatës. Në sektorin e verës, aplikuesit duhet të jenë të regjistruar edhe në Regjistrin e Prodhuesve të Verës në Kosovë.

6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë

Të gjithë aplikuesit e kësaj mase duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës

6.1. Llojet e Ndërmarrjeve të Përkrahura

Nga kjo masë përkrahen ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, të përcaktuara në bazë të LIGJIT NR. 04/L-220 PËR INVESTIME TË HUAJA, (GAZETA ZYRTARE NR.1/09 JANAR 2014).

Ndërmarrjet e vogla duhet të kenë të punësuar prej 10 deri 49 punëtorë

Ndërmarrjet e mesme duhet të kenë të punësuar prej 50 deri 249 punëtorë

6.2. Standardet Kombëtare

Ndërmarrja duhet të demonstrojë qartë planin e investimeve të cilat do të ndikojnë në zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit dhe uljen e rrezikshmërisë sipas kategorizimeve. Para paraqitjes së kërkesës për pagesë në Agjencinë e Zhvillimit të Bujqësisë, secili projekt duhet të vlerësohet nga autoriteti përkatës kombëtar AUV nëse janë plotësuar standardet kryesore kombëtare sipas ligjeve në fuqi.

Përfituesit së bashku me kërkesën për pagesë dhe dokumente tjera, duhet të sigurojnë Raportin të bashkëngjitur me Listat e kontrollit nga AUV-i që konfirmon se investimi është në përputhje me standardet kombëtare. E gjithë ndërmarrja përfituese në fund të zbatimit duhet të përmbushë standardet kryesore kombëtare sipas ligjeve në fuqi

6.3. Qëndrueshmëria Ekonomike e Ndërmarrjes

Të gjithë aplikuesit duhet të paraqesin një plan biznesi, në përputhje me modelin e kërkuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë. Aplikuesi duhet të demonstrojë në planin e biznesit qëndrueshmërinë ekonomike të ndërmarrjes në fund të realizimit të projektit. Ndërmarrja duhet të demonstrojë se ajo mund t'i kryejë detyrimet dhe borxhet rregullisht, pa vënë në rrezik funksionimin normal të ndërmarrjes.

Plani i biznesit duhet të përmbajë një përshkrim të hollësishëm të investimeve dhe aktiviteteve të planifikuara, konform kërkesave të AUV-it për përmirësimin e standardeve. Gjithashtu, plani i biznesit duhet të tregojë se ne çfarë mënyre zbatimi i projektit do të çojë në përmirësimin e

performancës së përgjithshme të ndërmarrjes agro-ushqimore përmes prezantimit të perspektivës së qëndrueshmërisë financiare/ekonomike.

Vlerësimi i qëndrueshmërisë financiare / ekonomike dhe perspektiva e vazhdimësisë së investimeve vlerësohet nga AZHB-ja, për të siguruar zgjedhjen e projekteve me cilësi më të lartë për sa i përket qëndrueshmërisë financiare/ ekonomike.

Në rast të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit, aplikuesit duhet ta dorëzojnë edhe projektin teknik të planit të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit.

Modeli për planin e biznesit dhe udhëzimet për përgatitjen e tij do të jenë pjesë e formularit të aplikimit, të publikuar në ueb-faqet e AZHB-së dhe MBPZHR-së.

6.4. Kriteret e Tjera të Pranueshmërisë

Në rastin e projekteve të ndërtimit / rinovimit / zgjerimit, aplikuesit me rastin e aplikimit duhet t'i dorëzojnë:

- Certifikata e pronësisë (Fletën poseduese) të parcelës në të cilën do të bëhet investimi
- Në rast se toka ose objekti është marrë me qira, kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet duke llogaritur nga viti i aplikimit. Kontrata duhet të përmbajë edhe pëlqimin e pronarit (qiradhënësit për investimin që do të bëhet në tokën ose objektin e tij. Pëlqimi mundet të jetë pjesë e kontratës së qiramarrjes ose i ndarë veçmas.
- Kopjen e planit të parcelës ku do të bëhet investimi
- Kopjen e skicave të objektit,
- Paralogaria e shpenzimeve të materialit dhe të punëve të parapara;
- Pëlqimin nga organi kompetent (Komuna) për leje të ndërtimit, në rastet e projekteve të ndërtimit / zgjerimit, por jo në rastet e projekteve të rinovimit
- Nëse toka ose ndonjë pronë tjetër në të cilën do të bëhet investimi është në bashkëpronësi aplikusi duhet të sjellë pëlqimin e bashkëpronarëve.

Te gjithë aplikuesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore, tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;

Ndërsa, para kërkesës për pagesë në Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, duhet ta dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent (Komuna). Leja nuk kërkohet për projektet e rinovimit;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse është paraparë me ligj;

Dispozita tjera njoftuese:

- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB-në;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2020-21 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet

t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen masat ndëshkimore në përputhje me ligjin;

7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë

7.1 Nënsektorët e përpunimit të qumështit dhe të mishit

Të gjithë aplikuesit duhet të jenë të regjistruar në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës së paku dy vjet para datës së aplikimit, dhe i aprovuar nga AUV-i së paku dy vjet para datës së aplikimit.

Ndërmarrjet duhet të jenë të kategorizuara si më poshtë:

- Kategoria "A" = shkallë e ulët e rrezikut
- Kategoria "B" = shkallë e mesme e rrezikut
- Kategoria "C" = shkallë e lartë e rrezikut
- Kategoria "D" = shkallë shumë e lartë e rrezikut

Aplikuesit e kategorisë "A" dhe "B" nuk janë të pranueshëm në rast të ndërtimit të objektit të ri, ndërsa janë të pranueshëm në rast të renovimit, zgjerimit të objektit ekzistues dhe investimeve në pajisje.

Aplikuesit e kategorisë "C" janë të pranueshëm për ndërtim të ri me kusht të mbylljes së objektit ekzistues, renovimit ose zgjerimit të objektit ekzistues. Investimet ne pajisje/ linja përpunimi për këtë kategori janë të pranueshme nëse në biznes plan prioritet i është dhënë ndërtimit, renovimit ose zgjerimit të objektit.

Aplikuesit e kategorisë "D" janë të pranueshëm vetëm në rast të ndërtimit të objektit të ri dhe mbylljes së objektit ekzistues. Investimet në pajisje/ linja përpunimi për këtë kategori janë të pranueshme nëse në biznes plan prioritet i është dhënë ndërtimit të ri të objektit

7.2 Nënsektorët e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

Të gjithë aplikuesit duhet të jenë të regjistruar në Agjencinë e Regjistrimit të Bizneseve të Kosovës (ARBK) me aktivitetin përkatës së paku dy vjet para datës së aplikimit, dhe i regjistruar nga AUV-i së paku 2 vjet para datës së aplikimit

Në rast të investimit në qendra të reja grumbulluese dhe paketuese, kapaciteti minimal i ruajtjes duhet të jetë së paku 1000 m³ të prodhimit. Në rast të zgjerimit të objektit ekzistues ky objekt duhet të ketë kapacitet minimal prej 500 m³, ndërsa objekti i zgjeruar duhet të arrijë kapacitetin minimal 1000 m³.

7.3 Nënsektori i prodhimit të verës

Të drejtë aplikimi kanë ndërmarrjet e regjistruara në Regjistrin e Prodhuesve të Verës dhe Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës si dhe të kenë përvojë së paku 2 vjet para datës së aplikimit, prodhuesit e verës duhet që së paku 50% të lëndës së parë (rrushit) të sigurojnë nga

prodhuesit e tjerë (jo prodhim vetanak). Ky kriter nuk vlen për prodhuesit e verës që kanë në pronësi mbi 50 ha me vreshta. Aplikuesit duhet të dëshmojnë se e kanë deklaruar prodhimin vjetor të verës dhe të stoqeve të ngelura.

8. Investimet e Pranueshme

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve;
- Blerja e makinerive dhe pajisjeve të reja, duke përfshirë programe kompjuterike të nevojshme për funksionimin e linjave të prodhimit apo funksioneve të tjera primare që ndërlidhen me aktivitetet kryesore të ndërmarrjes;
- Të pranueshme janë investimet në nënsektorët e përpunimit të qumështit, të mishit, të pemëve dhe të perimeve, si dhe prodhimit të verës, përfshirë edhe shpenzimet e marketingut për promovimin e tyre;
- Shpenzimet e pranueshme të marketingut për të gjitha nënmasat e Masës 103 janë: përgatitja dhe shtypja e katalogëve, fletëpalosjeve, broshurave, posterëve, etj., për promovimin e produkteve, por jo edhe për shpërndarjen e tyre. Po ashtu, shpenzime të pranueshme të marketingut janë edhe prodhimi i audio dhe video-spotëve promovuese, por jo edhe shpërndarja e tyre mediale;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për marketing është e kufizuar në 5% të totalit të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 10,000 €;
- Shpenzimet e tjera të ndërlidhura me projektin, siç janë: shpenzimet për arkitekt, për inxhinier dhe shpenzimet për studime parapake, si dhe nxjerrja e dokumenteve dhe lejeve relevante janë të pranueshme deri në 7% të shpenzimeve të pranueshme por jo më shumë se 15,000 €, kurse shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit janë të pranueshme deri në 3% të shpenzimeve të pranueshme për projekt, por jo më shumë se 5,000 €;
- Shpenzimet administrative, edhe pse ndodhin para nënshkrimit të kontratës, janë të pranueshme vetëm në qoftë se projekti është përzgjedhur dhe është kontraktuar nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë.

8.1. Investimet e Pranueshme për Nënsektorë

8.1.1 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të qumështit

- Investimet në rinovim / zgjerim të qumështoreve;
- Investimet në ndërtim të qumështoreve të reja të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë "C" ose "D";
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000); Nuk financohet certifikimi HACCP dhe/ose ISO 22000
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet në mjete transportuese të specializuara;
- Investimet në pajisje për prodhime të reja dhe paketime moderne;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontroll dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet në pajisje për ftohje;

8.1.2 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të mishit

- Investimet në rinovim / zgjerim të objekteve ekzistuese, përfshirë depot ftohëse bashkë me pajisje;
- Investimet në ndërtim të objekteve të reja për përpunim për ndërmarrjet të cilat në kohën e aplikimit janë në kategorinë “C” ose “D”;
- Investimet në pajisje për përpunim të mishit;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000); Nuk financohet certifikimi HACCP dhe /ose ISO 22000
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontroll të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Investimet për pajisje për ftohje dhe ngrirje për ruajtjen e prodhimeve të gatshme;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.3 Investimet e pranueshme për nënmasën e përpunimit të pemëve dhe të perimeve

- Investimet në ndërtim, zgjerim, rinovim të objekteve për përpunim;
- Investimet në linja për konservim / pasterizim të pemëve dhe perimeve;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000); Nuk financohet certifikimi HACCP dhe /ose ISO 22000
- Investimet në objekte dhe pajisje për trajtim pas vjeljes, për tharje, për klasifikim dhe për deponim;
- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, mbështjellësit dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në pajisje për zinxhirin ftohës, duke përfshirë depo për ftohje dhe ngrirje, tunele të ngrirjes, mjete transportuese me frigorifer dhe pajisje të tjera të nevojshme për të siguruar vazhdimësinë në zinxhirin e ftohjes;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e mbrojtjes së mjedisit, sidomos për menaxhimin e mbetjeve dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara;
- Investimet për pajisje për kontrollë të cilësisë, përfshirë laboratorët përkatës;
- Automjete të specializuara për bartjen e lëndës së parë dhe prodhimeve të gatshme, me ftohje dhe pa ftohje;
- Pajisje të IT-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;

8.1.4 Investimet e pranueshme për nënmasën e prodhimit të verës

- Ndërtimi / renovimi / zgjerimi i objekteve për prodhimin dhe përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përpunimin e verës;
- Investimet në pajisje për përmirësimin e higjienës, si dhe cilësisë dhe sigurisë së prodhimeve (sidomos për të arritur standardet HACCP dhe / ose ISO 22000); Nuk financohet certifikimi HACCP dhe/ ose ISO 22000

- Investimet në pajisje për paketim, për etiketim, përfshirë linjat e mbushjes, ambalazhës dhe pajisje të tjera të specializuara;
- Investimet në teknologji për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Investimet për pajisje dhe aparatura për kontrollë të cilësisë së verës, përfshirë laboratorët përkatës;
- Pajisje të TI-së, harduer dhe softuer për monitorim, kontrollë dhe menaxhim të prodhimit të verës;

9. Kriteret e Përzgjedhjes

Në mënyrë që të siguroheni që investimi të përmbushë objektivat e masës, projektet e pranueshme do t'ju japin pikë, sipas përparësive të mëposhtme

Tabela 1: Nënmasa e përpunimit të qumështit

Nr	Kriteret e përzgjedhjes	Nr
1.	Investimet që ndikojnë në zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit ¹ në fabrikat e përpunimit të qumështit	30
2.	Investime që shpijnë në diversifikimin e prodhimit -Futja e të paktën dy produkteve të reja	25
3.	Aplikuesi me të paktën 80% të qumështit të mbledhur nga prodhimi vendor ²	10
4.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
5.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtërishme ³	10
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	10
7.	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 vjetëve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
	Totali	100

¹ sipas LIGJI PËR USHQIMIN NR.03/L-016

² Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerë ose qendra grumbulluese të qumështit për furnizim

³ Përfituesi që ka paraparë investime në përdorimin e energjisë së ripërtërishme dhe fiton pikë për këtë qëllim, është i obliguar që këtë investim ta përdorë dhe mbajë aktiv për qëllime që i ka paraparë në planin e biznesit. Nëse gjatë secilës kontrollë nga zyrtarët e AZHB-së (para nënshkrimit të kontratës, ad-hoc ose Ex-post) konstatohet që investimet në energji të ripërtërishme nuk janë duke u përdorur ashtu siç parashihet në biznes plan atëherë do të aplikohet neni 38A i Ligjit Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.03/L 098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural.

Tabela 2: Nënmasa e përpunimit të mishit

Nr	Kriteret e përzgjedhjes	Piket
1.	Investimet që ndikojnë në zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit ¹ në fabrikat e përpunimit të mishit	30
2.	Investime që shpijnë në diversifikimin e prodhimit -Futja e të paktën dy produkteve të reja	25
3,	Së paku 30% të lëndës së parë (mishit) të përdorur është nga prodhimi vendor ²	10
4.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
5.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtërishme ³	10
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	10
7,	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 vjetëve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
	Totali	100

¹ sipas LIGJI PËR USHQIMIN NR.03/L-016

² Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me thertore për furnizim

³ Përfituesi që ka paraparë investime në përdorimin e energjisë së ripërtërishme dhe fiton pikë për këtë qëllim, është i obliguar që këtë investim ta përdorë dhe mbajë aktiv për qëllime që i ka paraparë në planin e biznesit. Nëse gjatë secilës kontrollë nga zyrtarët e AZHB-së (para nënshkrimit të kontratës, ad-hoc ose Ex-post) konstatohet që investimet në energji të ripërtërishme nuk janë duke u përdorur ashtu siç parashihet në biznes plan atëherë do të aplikohet neni 38A i Ligjit Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.03/L 098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural

Tabela 3: Nënmasa e përpunimit të pemëve dhe perimeve

Nr	Kriteret e përzgjedhjes	Piket
1.	Investimet që ndikojnë në zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit ¹ në fabrikat e përpunimit të pemëve dhe perimeve	30
2.	Investime që shpjen në diversifikimin e prodhimit në sektorin e pemëve dhe perimeve. -Futja e të paktën dy produkteve të reja	25
3,	Së paku 80% të lëndës së parë që përpunohet të jetë nga prodhimi vendor. Kjo të dëshmohet përmes kontratave me fermerë, sasinë e pranuar ²	10
4.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
5.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtëritshme ³	10
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	10
7,	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 vjetëve tmasaë fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
	Totali	100

¹ sipas LIGJI PËR USHQIMIN NR.03/L-016

² Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerë / prodhues të pemëve dhe perimeve ose depo për grumbullimin e pemëve dhe perimeve

³ Përfituesi që ka paraparë investime në përdorimin e energjisë së ripërtëritshme dhe fiton pik për këtë qellim, është i obliguar që këtë investim ta përdorë dhe mbajë aktiv për qëllime që i ka paraparë në planin e biznesit. Nëse gjatë secilës kontrollë nga zyrtarët e AZHB-se (para nënshkrimit të kontratës, ad-hoc ose Ex-post) konstatohet që investimet në energji të ripërtëritshme nuk janë duke u përdorur ashtu siç parashihet në biznes plan atëherë do të aplikohet neni 38A i Ligjit Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.03/L 098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural

Tabela 4: Nënmasa e prodhimit të verës

Nr	Kriteret e përzgjedhjes	Piket
1.	Investimet që ndikojnë në zbatimin e standardeve të sigurisë së ushqimit ¹ në fabrikat e prodhimit të verës	30
2.	Investime që shpien në diversifikimin e prodhimit në sektorin e prodhimit të verës: <ul style="list-style-type: none"> - Investimet në linja të prodhimit për verën në shishe, përfshirë për verën e shkumëzuar - Investimet në objekte dhe / apo pajisje të ruajtjes. <i>Kujdes: Pikët nga ky kriter do të llogariten me kusht që së paku 25% e investimit të përgjithshëm i është dedikuar investimit sipas këtij kriteri</i>	25
3,	Së paku 80% të lëndës së parë që përpunohet të jetë nga prodhimi vendor. Kjo të dëshmohet përmes kontratave me fermerë, sasinë e pranuar ²	10
4.	Së paku 10% nga investimet e pranueshme i destinohen mbrojtjes së mjedisit: investime për menaxhimin e mbeturinave dhe trajtimin e ujërave të shkarkuara	10
5.	Së paku 5% nga investimet e pranueshme i destinohet prodhimit të energjisë së ripërtërishme ³	10
6.	Krijimi i vendeve të reja të punës: për çdo punëtor të ri të punësuar nga 1 pikë, por jo më shumë se 10 pikë në total	10
7,	Aplikuesit kanë pasur afarizëm pozitiv gjatë 2 vjetëve të fundit (shih dokumentin: Gjendja e përgjithshme e deklarimeve dhe transaksioneve tjera nga ATK)	5
	Totali	100

¹ sipas LIGJI PËR USHQIMIN NR.03/L-016

² Kjo duhet të dëshmohet përmes kontratave me fermerë / prodhues të rrushit

³ Përfituesi që ka paraparë investime në përdorimin e energjisë së ripërtërishme dhe fiton pik për këtë qellim, është i obliguar që këtë investim ta përdorë dhe mbajë aktiv për qëllime që i ka paraparë në planin e biznesit. Nëse gjatë secilës kontrollë nga zyrtarët e AZHB-së (para nënshkrimit të kontratës, ad-hoc ose Ex-post) konstatohet që investimet në energji të ripërtërishme nuk janë duke u përdorur ashtu siç parashihet në

biznes plan atëherë do të aplikohet neni 38A i Ligjit Nr.04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.03/L 098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin rural

Vërejtje për të gjitha nënmasat; në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikave, përparësi kanë projektet e dorëzuara me herët.

10.Shkalla e Përkrahjes Publike

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 30,000 €;
- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 400,000 €;
- Pagesa mund të bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin me kërkesën e tij, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Nëse përfituesi nuk bënë kërkesë për paradhënie atëherë pagesa e tërësishme bëhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagese/ pranim të pagesës ose refuzim të pagesës .
- Përkrahja publike është 50% e shpenzimeve të pranueshme të investimit;
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagese ose refuzim.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet për periudhën kohore aq sa zgjat periudha e implementimit të projektit. Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për bujqësi dhe zhvillim rural 2014-2020 për Masën 103 është 800.000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11.. Buxheti

Tabela 5: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nënmasave:

<i>Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore</i>	Buxheti	%
103.1-Perpunimi i qumësht	1,700,000.00	25.00
103.2- Përpunimi i mishit	2,000,000.00	29.41
103.3- Përpunimi i pemë dhe perimeve	2,100,000.00	30.88
103.4- Prodhimi i verë	1,000,000.00	14.71
Totali	6,800,000.00	100.0

12..Indikatoret e Mases

Tabela 6: Treguesit e masës

Lloji i Treguesve	Treguesit	Target 2020-21	
Input	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	6,800,000	
	103.1. Përpunimi i qumështit	1,700,000	
	103.2. Përpunimi i mishit	2,000,000	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	3,100,000	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	2,100,000
		103.3.2. Prodhimi i verës	1,000,000
Outputi	Numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të përkrahura	41	
	103.1. Përpunimi i qumështit	10	
	103.2. Përpunimi i mishit	12	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	19	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe perimeve	12
		103.3.2. Prodhimi i verës	7
	Vlera e përgjithshme të investimeve (€)	13,600,000	
	Nga e cila	Në kapitalin fizik	12,580,000
		Në marketing	1,020,000
	103.1. Përpunimi i qumështit	3,400,000	
	103.2. Përpunimi i mishit	4,000,000	
	103.3. Përpunimi i përgjithshëm i pemëve dhe perimeve (përfshirë verën)	6,200,000	
	Nga e cila	103.3.1. Përpunimi i pemëve dhe i perimeve	4,200,000
		103.3.2. Verërat	2,000,000
Rezultatet	Numri i ndërmarrjeve me standarde të përmirësuara në përputhje me standardet kombëtare dhe të BE-së në sigurinë e ushqimit/mirëqenien e kafshëve/mjedisit	45	
	Numri i ndërmarrjeve të modernizuara duke përfshirë prodhime të reja dhe/ose teknika të reja të prodhimit	45	
	Numri i ndërmarrjeve me marketing të përmirësuar	41	
	Numri i konsoliduar i fermerëve në bazë të marrëdhënieve kontraktuese	41	
	Numri i ndërmarrjeve që përfshijnë dhe përmirësojnë trajtimin e mbeturinave dhe menaxhimin e tyre	42	
	Numri i ndërmarrjeve që prodhojnë energji të ripërtërishme	41	

13. Procedura Administrative

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ, i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. Afati i Zbatimit

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 10 muaj nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në. Pas kësaj periudhe, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB-ja mund të zgjasë afatin e zbatimit për më së shumti 2 muaj, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. Shtrirja Gjeografike e Masës

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve 2020 -21

1. Baza Ligjore

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr. Nr.56/27 Korrik 2009);
 Ligji Nr. 04/L-090 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012)
 Ligji Nr. 03/L-016 - Për Ushqim, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 Mars 2009)
 Ligji Nr. 03/L-029 - Për Inspeksion Bujqësor, (Gazeta Zyrtare Nr.45/12 Janar 2009)
 Ligji Nr. 04/L-085 - Për Bujqësi Organike, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
 Ligji Nr. 02/L-111 - Për Bletari, (Gazeta Zyrtare Nr.35/15 Gusht.2008)
 Ligji Nr.02/L-8 - Për Verërat, (Gazeta Zyrtare Nr.9/01 Shkurt 2007).
 Ligji Nr.04/L-019 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.02/L-8 për Verërat (Gazeta Zyrtare Nr.13/01 Shtator 2011).
 Ligji Nr. 2004/21 - Për Veterinarinë, (Gazeta Zyrtare Nr.18/01 Nëntor 2007).
 Ligji Nr. 04/L-191 - Për Blegtorinë, (Gazeta Zyrtare Nr.25/08 Korrik 2013).
 Ligji Nr. 2003/3 - Për Pyjet e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.34/01 Gusht 2008);
 Ligji Nr.03/L-153 - Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr.2003/03 për Pyjet e Kosovës (Gazeta Zyrtare Nr.67/29 Mars 2010).
 Ligji Nr. 03/L-025 - Për Mbrojtjen e Mjedisit, (Gazeta Zyrtare Nr.50/06 Prill 2009);
 Ligji Nr. 04/L-074 - Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012).
 Ligji Nr. 04/L-220 - Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
 Ligji Nr. 06/L -016 - Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).
 Ligji Nr. 2004/44 - Për Zejtari (Gazeta Zyrtare Nr.6/01 Nëntor 2006)
 Ligji Nr.02/L-85 - Për Peshkatari dhe Akuakulturë (Gazeta Zyrtare Nr.24/01 Maj 2008)
 Ligji Nr.07/L-001 Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020 (Gazeta Zyrtare Nr.1/19 Mars 2020).

2. Arsyeshmëria

Zonat rurale kanë një rëndësi të madhe për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe paraqesin potencial për diversifikimin e aktiviteteve ekonomike, për krijimin e vendeve të punës dhe krijimin e të hyrave shtesë.

Ekonomia e Kosovës ballafaqohet me shkallë të lartë të papunësisë. Shkalla mesatare e papunësisë në vitin 2018 ishte 29.6% apo 0.9 pikë % më e ulët krahasuar me vitin paraprak⁴. Papunësia është më e shprehur te gratë dhe te të rinjtë, sidomos në zonat rurale. Kushtet e jetesës në zonat rurale janë më të vështira, prandaj është evidente shpërngulja e vazhdueshme drejt zonave urbane.

⁴Raporti i Gjellbër 2019

Problemet kryesore me të cilat ballafaqohen njerëzit në zonat rurale janë:

- Mungesa e vendeve të punës;
- Migrimi i rinisë;
- Varësia e lartë nga punësimi në bujqësi;
- Mungesa e shërbimeve cilësore në zonat rurale.

Masa 302 “Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve” synon krijimin e vendeve të reja të punës dhe ruajtjen e atyre ekzistuese. Përkrahja në diversifikimin e aktiviteteve ekonomike do të ndihmonte në uljen e varfërisë dhe përmirësimin e kushteve të jetesës në zonat rurale.

Në pajtim me përfundimet e analizës sektoriale për diversifikimin e ekonomisë rurale në Kosovë, diversifikimi i aktiviteteve ekonomike në zonat rurale shihet si një perspektivë afatgjatë për zhvillimin e ekonomisë rurale dhe një mënyrë e përshtatshme për krijimin e punësimit të qëndrueshëm në zonat rurale.

Masa 302 “Diversifikimi i fermës dhe zhvillimi i bizneseve” mbështet edhe aktivitetet jo bujqësore dhe një varg aktivitete të tjera që i ofrojnë shërbime popullatës në zonat rurale. Në kuadër të masës, përparësi do t’u jepet projekteve të realizuara në zonat malore, të propozuara nga femrat ndërmarrëse, fermerët e rinj dhe projekteve që do të krijojnë vende të reja të punës në zonat rurale.

Prioritet shtesë do t’u jepet projekteve të rekomanduara nga Grupet Lokale të Veprimit (GLV).

Kjo masë përbëhet nga këto nënmasa:

1. 302.1. - Prodhimi i mjaltit
2. 302.2. - Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i prodhimeve jo drusore të malit
3. 302.3. - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare⁵
4. 302.4. - Zhvillimi i aktiviteteve artizanale⁶
5. 302.5. - Zhvillimi i turizmit rural
6. 302.6. - Akuakultura/kultivimi i peshkut
7. 302.7. - Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

a) Arsyeshmëria për nënmasën - Akuakultura/kultivimi i peshkut

Akuakultura është një nën-sektor jo shumë i zhvilluar në Kosovë, po me një potencial për zhvillim.

Në Kosovë prodhohen diku rreth 700 tonë/vit peshk i freskët. Prodhimi nga kultivimi i peshkut kryesisht konsumohet në hoteleri dhe shitet si peshk i freskët. Sipas Raportit të Gjellbër

⁵përimet, frutat, erëzat, qumështi, mushti, vera, rakia nga rrushi dhe nga fruta të tjera, prodhimi i uthullës, përpunimi i brumërave; ⁶ përpunimi i tekstilit, i lëkurës, i leshit; përpunimi i metaleve; përpunimi i drurit; punët e dorës, si përgatitja e kostumeve tradicionale; thurja e veshmbathjeve tradicionale; prodhimi i pëlhurave të thurura dhe të endura; qëndisja / thurja e qilimave dhe sixhadeve; përgatitja e bizhuterive të ndryshme dhe aktivitetet e tjera që janë punë artizanale;

në vitin 2018 përmes pagesave direkte është mbështetur edhe akuakultura. Janë subvencionuar gjithsej 430 tonë peshk të shitur

Import			
Peshku dhe kafshët guaskorë të nënujshme, molusqet dhe jo vertebrorët tjerë ujorë			
2014	2015	2016	2017
907 t	1.137 t	913 t	1.731 t

Struktura e sektorit kryesisht dominohet nga hurdhat/fermat e vogla që prodhojnë deri 10.000 kg peshk/vit. Shfrytëzimi i kapaciteteve ekzistuese vlerësohet se është rreth 50%.

Konsumi i mishit të freskët të peshkut në Kosovë është rreth 1.4 kg/vit për kokë banori, derisa në vendet e BE-së është 25kg/vit për kokë banori.

Me qëllim të mundësisë së shfrytëzimit më të mirë të kapaciteteve ekzistuese, rritjen e furnizimit të tregut me prodhime të akuakulturës/peshkut të freskët, propozohet që në programin e zhvillimit rural për vitin 2020 të mbështetet edhe sektori i akuakulturës/kultivimit të peshkut.

b) Arsyeshmëria për nënmasën - Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

Vitet e fundit është vërejtur kërkesë e shtuar për vezë nga pulat e “fshatit” dhe për mish të shpezëve nga fermat e vogla që i mbajnë shpezët të lira në natyrë. Çmimi i vezëve dhe i mishit nga shpezët e fermave të vogla është dyfish ose edhe më shumë më i lartë se sa i atyre nga mbajtja konvencionale. Nga kjo kërkesë e tregut mund të përfitojnë ekonomitë familjare në zonat rurale të cilat kanë hapësirë të mjaftueshme në afërsi të shtëpisë së banimit të cilat mund të sigurojnë të hyra shtesë nga këto aktivitete.

3. Objektivat e Përgjithshme

- Krijimi i vendeve të reja të punës dhe ruajtja e tyre nëpërmjet diversifikimit;
- Krijimi i kushteve të përshtatshme për parandalimin e shpërnguljes së popullatës së zonave rurale dhe zonave malore;
- Zhvillimi i qëndrueshëm i zonave rurale;

3.1 Objektivat e Veçanta

- Rritja e të ardhurave të popullatës në zona rurale;
- Zhvillimi i ndërmarrjeve mikro dhe të vogla duke u bazuar në burimet lokale;
- Ruajtja dhe zhvillimi i aktiviteteve artizanale tradicionale;
- Zhvillimi i turizmit rural.

4. Lidhja me Masat e Tjera NE PBZHR

Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:

- Masa 101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”;

- Masa 103 “Investimet në asetet fizike për përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore” dhe
- Masa 303 “Përgatitja dhe zbatimi i strategjive për zhvillim lokal – LEADER”

5. Përfituesit Përfundimtarë

- Përfituesit përfundimtarë në këtë masë janë fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 03L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural dhe ndërmarrjet e tjera bujqësore të regjistruara në Regjistrin e Fermës. Ligji Nr. 04/L-220 Për Investime të Huaja, (Gazeta Zyrtare Nr.1/09 Janar 2014).
- Mikrondërmarrja duhet të ketë të punësuar deri nëntë (9) punëtorë;
- Ndërmarrja e vogël duhet të ketë të punësuar prej dhjetë (10) deri dyzet e nëntë (49) punëtorë;
- GLV - si përfitues (të akredituara nga Ministria)

6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë

- Duhet të jenë të regjistruar në Regjistrin e Fermës;
- Nëse aplikuesi është person fizik, ai duhet të jetë mbi 18 vjeç, por jo më i vjetër se 65 vjeç deri në ditën e aplikimit. Në rastin e personit juridik ky kriter nuk aplikohet.
- Aplikuesit duhet ta dorëzojnë aplikacionin me të gjitha dokumentet e nevojshme në listën e dokumenteve të kërkuara dhe të paraqitura në Udhëzuesin për Aplikues;
- Investimi duhet të kryhet në zona rurale apo zona malore (sipas përkufizimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-20);
- Personi fizik duhet ta ketë të përfunduar **shkollimin e detyrueshëm elementar (8 ose 9 vjeçar)** (në rast të personit juridik kjo vlen për pronarin / personin e autorizuar);
- Fleta poseduese dhe kopja e planit, obligative për të gjithë aplikuesit (për vendin e investimit);
- Aplikuesit duhet t'i kenë të shlyera detyrimet tatimore dhe atë, personat fizikë tatimin në pronë, kurse ndërmarrjet tatimin në të ardhura të korporatave dhe tatimet e tjera të aplikueshme;
- Aplikuesit nuk duhet të kenë obligime financiare ndaj MBPZHR-së;
- Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë tri vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese. Nëse nuk i mirëmban investimet, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të vogla ose baras me 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një projekt-propozim sipas modelit të AZHB-së . Projekt-propozimi për nënmasën e turizmit rural është i veçantë;
- Për projektet investuese në të cilat investimet e pranueshme janë më të mëdha se 20,000 €, aplikuesit duhet ta dorëzojnë një plan të biznesit sipas modelit të AZHB-së. Plani i biznesit për nënmasën e turizmit rural është i veçantë;

- Modelet për projekt-propozim për planin e biznesit do të publikohen në ueb-faqen e Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB) dhe MBPZHR dhe do të jenë në dispozicion për të gjithë aplikuesit;
- Të gjithë përfituesit, të cilët në planin e tyre të biznesit kanë deklaruar se do të krijojnë vende të reja të punës dhe për këtë kanë fituar pikë gjatë vlerësimit, duhet t'i krijojnë ato dhe të dëshmojnë me pagesën e kontributit pensional dhe tatimit në paga duke filluar së paku nga muaji i fundit para kërkesës për pagesën e fundit. Përfituesit janë të obliguar t'i mbajnë këto vende pune të plotësuara me punëtorë me orar të plotë për 3 vjet, aq sa zgjat periudha monitoruese;
- Projektet e financuara nga Programi i Zhvillimit Rural 2020-21 nuk bën të jenë të financuara edhe nga Zyra e BE-së në Kosovë apo ndonjë donator tjetër publik vendor ose ndërkombëtar. Në rast se vërtetohet se përfituesi ka përfituar përkrahje për projektin e njëjtë edhe nga ndonjë donator tjetër, atij nuk i jepet përkrahja ose nëse e ka marrë atë, ai do të detyrohet t'i kthejë mjetet e marra, si dhe ndaj tij do të zbatohen masat ndëshkimore në përputhje me ligjin;
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB-në.
- Aplikuesi mund të aplikojë vetëm me një projekt brenda vitit.
- Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për Masën 302 është 150,000€ për përfitues.
- Nëse toka ose ndonjë pronë tjetër ku do të bëhet investimi është në bashkëpronësi, aplikuesi duhet të sjellë pëlqimin e bashkëpronarëve.
- Kontrata për qiramarrje nuk kërkohet vetëm në rastet kur pronari i tokës dhe aplikuesi janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh.: stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat, e kështu me radhë.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës apo certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, aplikuesi duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është trashëguar nga ai.

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit / renovimit, me rastin e aplikimit, duhet të dorëzojnë:

- Kopjen e skicave;
- Paralogarinë e shpenzimeve për materiale dhe për punë;
- Fleta poseduese dhe kopja e planit, obligative për të gjithë aplikuesit;
- Nëse toka merret me qira - kontratën e noterizuar të qirasë për së paku 10 vjet për parcelën ose objektin ku do të bëhet ndërtimi / zgjerim / rinovim, kurse për projektet që nuk parashohin ndërtim / zgjerim / renovim në pronë të huaj, mjafton kontrata e noterizuar e qiramarrjes për 5 vjet (duke e llogaritur nga viti i aplikimit);

Në rast të projekteve të ndërtimit / zgjerimit me kërkesën për pagesë në AZHB, përfituesit duhet të dorëzojnë:

- Lejen ndërtimore nga komuna, në rast të ndërtimeve / zgjerimi që janë mbi 10 m²;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me Ligj;

- Në rast të ndërtimit/ zgjerimit në hapësirat e parqeve nacionale kërkohet edhe pëlqimi nga MMPH-ja.

Për nënmasën 302.1, Prodhimi i mjaltit, ata të cilët aplikojnë vetëm për pajisje dhe mjete tjera, e nuk aplikojnë për ndërtim objekti, duhet të dokumentojnë me fotografi për ekzistimin e objektit në momentin e aplikimit.

Për nënmasën 302.5, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë përfituesit potencialë të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore.

Te nën masa 302.5 Zhvillimi i turizmit rural – zgjerim, e ka kuptimin e zgjerimit të objektit ekzistues, nëse aktiviteti i turizmit rural zhvillohet në bungalo/kamp shtëpizë, atëherë lejohet ndërtimi i ri (bungalo/kamp shtëpizë si zgjerim i kapacitete ekzistuese) në parcelën apo në hapësirën ku veç është biznesi ekzistues i turizmit rural.

Për nën masën 302.6 Akuakultura/kultivimi i peshkut, me kërkesës për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut.

7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë

7.1 Prodhimi i mjaltit

Aplikuesit duhet:

- Të kenë së paku 50 shoqëri (koshere) bletësh.

7.2 Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i prodhimeve jo drusore të malit

Aplikuesit duhet të jenë:

- Person juridik ose biznes individual i regjistruar në ARBK;
- Të licencuar nga Departamenti i Pylltarisë i MBPZHR-së për grumbullimin e bimëve mjekuese dhe aromatike, frutave pyjore dhe kërpudhave.

7.3 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

Në rast të prodhimit të verës dhe rakisë, aplikuesit duhet të posedojnë më pak së tre (3) hektarë vreshta / pemishte;

Në rast të përpunimit të qumështit, kapaciteti përpunues i aplikuesve nuk duhet të tejkalojë 500 litra në ditë;

7.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

Nuk ka kriteret e veçanta

7.5 Zhvillimi i turizmit rural

Aplikuesit duhet:

- Të dëshmojnë se objekti që do të rinovohet /zgjerohet duhet t'i përshtatet stilit "të zonës rurale";
- Të mbështetet me fotografi për ekzistimin e atij objekti me pamje të shtëpisë së stilit të zonës rurale (në kohën e aplikimit);
- Përfituesit të cilët planifikojnë të investojnë në objekte që janë në Listën e Trashëgimisë Kulturore, para nënshkrimit të kontratës me Agjencinë për Zhvillimin e Bujqësisë, përfituesit potencialë duhet ta marrin pëlqimin nga Ministria përkatëse e Kulturës / Departamenti i Trashëgimisë Kulturore;
- Aplikuesi në momentin e aplikimit duhet ta dorëzojë projektin ideor të përgatitur nga arkitekti i diplomuar (vërtetohet me diplomë të fakultetit), të përshtatur pamjes së objektit siç është paraqitur në fotografi;
- Në rast të projekteve me bujtinë, në fund të investimit objekti duhet të ketë jo më pak se 5 shtretër dhe jo më shumë se 20 shtretër;
- Numri i ulëseve për ofrimin e shërbimeve të ushqimit jo më shumë se 50 ulëse.
- Në rast të investimeve në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural dhe kur këto shtigje kalojnë nëpër pronë private, me rastin e aplikimit duhet të sillen pëlqimi i noterizuar i pronarëve të pronave nëpër të cilat kalon ky shteg;

7.6 Akuakultura/kultivimi i peshkut

- Aplikuesi që aplikon për ndërtimin/rinovim/ zgjerim/ të inkubatorit për riprodhimin e peshkut mund të aplikojnë vetëm ata të cilët në vitin paraprak kanë shitur më shumë se 30 tonë peshk të freskët. (Kjo dëshmohet me pagesat direkte për sasinë e shitur të peshkut në vitin paraprak të subvencionet ose me dëshminë nga ATK-ja për sasinë e shitur të peshkut)
- Për nënmasën 302.6 Akuakultura/kultivimi i peshkut, me kërkesën për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut nga MBPZHR-ja.

7.7 Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

- Aplikuesit, në momentin e aplikimit, duhet të dëshmojnë se kanë së paku 5 m² tokë/kokë pule ose rose ose 15 m² tokë/kokë bibe ose pate.
- Pas përfundimit të investimit aplikuesit duhet të kenë së paku:
 - 300 pula, por jo më shumë se 3000 krerë ose
 - 300 fellanza, por jo më shumë se 3000 krerë ose
 - 300 rosa, por jo më shumë se 3000 krerë ose
 - 100 pata, por jo më shumë se 1000 krerë ose
 - 100 biba, por jo më shumë se 1000 krerë ose
- Në rast të mbajtjes së kombinuar një patë ose një bibë është e barabartë me 3 pula ose tri rosa dhe duhet të arrihet numri ekuivalent me vlerat e lartpërmendura.

8. Investimet e Pranueshme

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë përfshirë në Listën e Investimeve të Pranueshme për Masën 302, të paraqitur si Shtojcë nr. 8 të udhëzuesit për aplikues.
- Shpenzimet maksimale të pranueshme për promovim nuk mund të kalojnë 10% të vlerës së gjithmbarshme të investimeve të pranueshme. Investimet për promovimin e produkteve të prodhuara dhe të përpunuara janë: materialet promovuese, pagesat për pjesëmarrje në panairët lokale / kombëtare, ueb-faqja, etj.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt - propozimit nuk mund ta tejkalojnë vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme;
- Në rast të investimeve që parashohin ndërtim / zgjerim të objekteve, shpenzimet për arkitekt, inxhinier dhe licenca janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme.

8.1 Investimet e Pranueshme Sipas Nënmasave

8.1.1 Prodhimi i mjaltit

- Blerja e koshereve pa bletë;
- Blerja e makinerisë dhe pajisjeve për prodhimin dhe përpunimin e mjaltit;
- Rimorkio të specializuara për bartjen e koshereve, vetëm për aplikuesit me mbi 100 koshere;
- Investimet në pajisje për nxjerrjen e produkteve të bletës;
- Investimet në pajisje për kultivimin e mëmave;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i dhomës së mjaltit;
- Blerja e pajisjeve laboratorike për analizim të produkteve të bletëve;
- Blerja e linjave teknologjike për mbushje dhe paketim të mjaltit;
- Blerja e pajisjeve për energji të ripërtërishme;

8.1.2 Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i prodhimeve jodrusore të malit

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve për ruajtjen, përpunimin dhe paketimin e bimëve mjekuese, frutave pyjore dhe kërpudhave të grumbulluara;
- Blerja e pajisjeve për larje, pastrim, ruajtje, klasifikim dhe përpunim;
- Blerja e pajisjeve për tharje, për ftohje, për ngrirje të thellë, etj.;
- Blerja e rafteve për tharje;
- Blerja e pajisjeve për energji të ripërtërishme;
- Blerja e pajisjeve për matje, paketim dhe etiketim;

8.1.3 Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve për prodhim, ruajtje dhe përpunim të prodhimeve;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje të përshtatur stilit të zonës rurale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në makina dhe pajisje për përpunimin e qumështit (përfshirë njësitë mobile për përpunimin e qumështit), përpunimin e pemëve dhe perimeve, për pastrim, klasifikim, tharje, grumbullim, pasterizim, ruajtje, frigorifer me ftohje, me ngrirje, furra për pjekje të brumërave, përzierëse të ndryshme të brumërave, pajisje për prodhimin e rakisë, pajisje për mbushje për raki dhe verëra, prodhime të verës, etj.;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për matje, paketim dhe etiketim;
- Investimet në blerjen e pajisjeve për energji të ripërtërishme;
- Investimet në pajisje specifike, me qëllim të përmirësimit të sigurisë dhe cilësisë së ushqimit;

8.1.4 Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve për zhvillimin e aktiviteteve artizanale si dhe për ruajtjen e prodhimeve;
- Ndërtimi / rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje të përshtatur sipas stilit të zonës rurale për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale (të përshkruhet në projekt-propozim);
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për thurje dhe për endje të pëlhurave;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për punimin e qilimave dhe sixhadeve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e lëkurës;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e metaleve;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve për përpunimin e drurit;
- Investimet në blerjen e makinave dhe pajisjeve të nevojshme për zhvillimin e aktiviteteve të tjera artizanale;

8.1.5 Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural

- Rinovimi / zgjerimi i objekteve “për t’i përdorur si bujtina dhe për ofrimin e shërbimeve gastronomike (me jo më pak se 5 dhe jo më shumë se 20 shtretër). Nëse aktiviteti i turizmit rural zhvillohet në bungalo/kamp shtëpizë, atëherë lejohet ndërtimi i ri (bungalo/kamp shtëpizë si zgjerim i kapacitete ekzistuese) në parcelën apo në hapësirën ku veç është biznesi ekzistues i turizmit rural.
- Rinovimi / zgjerimi i objekteve me pamje “ (p.sh. mulli, kulla, shtëpi, etj.) për përdorim si pika shitëse për prodhimet lokale, për ofrimin e shërbimeve gastronomike tradicionale, për ofrimin e informatave turistike për zonën, etj.;
- Investimet në ndërtimin e shtigjeve për këmbësorë dhe biçiklistë përreth objekteve të turizmit rural;

- Blerja e orendive që nevojiten për rregullimin e dhomave, banjove, kuzhinës, sallës së ushqimit (shtretër, ulëse, tavolina, karrige, etj.);
- Blerja e pajisjeve për prodhimin e energjisë së ripërtërishme;
- Blerja e pajisjeve që ofrojnë aktivitete për argëtim të fëmijëve (tobogan, luhatëse, tavolinë ping-pongu, etj.);
- Investimet në krijimin e ueb-faqes;

8.1.6 Akuakultura/ kultivimi i peshkut

Pajisje për fermat e akuakulturës për peshqit e ujërave të ëmbla

- Ndërtim/zgjerim/ rinovim të baseneve për kultivimin e peshkut;
- Ndërtimi/zgjerim/rinovim të inkubatorit për riprodhimin e peshkut;
- Pajisjet për impiantet teknike (furnizimi me ujë, sistemet e ventilimit, sistemet e ngrohjes / ftohjes, gjenerimi dhe furnizimi me energji elektrike dhe instalimet e energjisë, kullimi, rrjetet e kanalizimeve / ujërat e zeza, trajtimi i ujërave të zeza / uji, pastrimi i ujit) dhe kushtet e kontrolluara (kushtet për mikro-kontrollin e cilësisë së ujit, lagështia, etj.), duke përfshirë praktikën e kursimit të energjisë dhe përdorimin e energjive të rinovueshme;
- Pajisjet për kërkesat higjienike dhe sanitare (duke përfshirë magazinimin e produkteve higjienike dhe sanitare dhe zonën e punëtorëve), pajisjet e pastrimit dhe dezinfektimit, si dhe hapësirë për magazinimin dhe ruajtjen e medikamenteve);
- Pajisje për ajrimin e ujit, oksigjenimin e ujit, pajisje për monitorimin e oksigjenit (injektuesit e ajrit), temperaturës, pH, pompat e kanalit kryesor, pompat e kanalit anësor;
- Pajisje për inkubatorë për mbarështim/riprodhimin e peshqve (përfshirë vaskat apo rezervuarët e larvave dhe rasateve);
- Pajisje për klasifikimin e peshkut dhe pompave transportuese brenda fermës;
- Pajisje për të ushqyerit e peshkut;
- Objekte për depozitimin e ushqimit;
- Pajisje për transportin e peshkut të gjallë (fuqi/rezervuarë, bombola të oksigjenit dhe pajisjeve shtesë për transport);
- Pajisjet për dezinfektimin e ujit, filtrimin, pastrimin e ujit, pompat e ujit, skremimin e proteinave ose fraksionimin e shkumës (duke përfshirë valvulat, tubat dhe pajisjet etj.);
- Pajisjet për ruajtjen e peshkut të freskët, pajisje për prodhimin e akullit, rezervuarët e ftohjes (kontejnerët, paletat, rimorkiot, rimorkiot ftohëse) duke përfshirë pajisjet ndihmëse për ruajtjen e ushqimit, aditivëve dhe për manipulim, ngarkim dhe shkarkim, pirunier , paletat, sistemet e rripave të transportuesit, pajisjet e peshimit
- Pajisjet për therjen dhe pastrimin e peshkut, paketimin dhe etiketimin (duke përfshirë trajtimin, hedhjen, ruajtjen dhe trajtimin e mbeturinave);
- Pajisjet për sistemet e monitorimit të cilësisë, kontrollit dhe gjurmimit, rritjes, magazinimit dhe shpërndarjes dhe pajisjet kompjuterike dhe softuerët përfshirë sensorë (të ndërlidhur vetëm me pajisjet e pranueshme)

8.1.7 Krijimi i stallës⁷ me infrastrukturë të brendshme (rryma, uji, foletë, purtekat, kafezet etj.)

- Ndërtimi i stallës⁷ me infrastrukturë të brendshme (rryma, uji, foletë, purtekat, kafezet etj.)
- Dhoma për ruajtjen e ushqimit, mbajtjen e inkubatorit etj.
- Rrethoja e kullosës
- Ujë-pirëset
- Enët e ushqimit
- Inkubatorë të vegjël në përputhje me kapacitetin prodhues

9. Kriteret e Përzgjedhjes për Nënmasa

Në mënyrë që të sigurohet që investimi të përmbushë objektivat e masës, projektet e pranueshme do të poentohen sipas pikëve më mëposhtme

Tabela 1: Prodhimi i mjaltit

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët	
1.	Madhësia e fermës në momentin e aplikimit*	Numri i koshereve	50 - 100	50
			101 - 300	45
			> 300	40
2.	Regjistrimi i biznesit	Aplikuesi është i regjistruar në Regjistrin e Bizneseve (me kodin 01.49 Krijimi i kafshëve tjera)	5	
3.	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁸	5	
4.	Adresa / vendbanimi i aplikuesit**	Ndodhet në zonë malore	10	
		Ndodhet në zonë rurale	5	
5.	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	10	
6.	Gjinia	Aplikuesi femër	2	
7.	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	5	
8.	Arsimimi	Diplomë universitare në bujqësi, veterinar / teknologji të ushqimit	5	
9.	Bujqësia organike	I certifikuar për prodhim organik	8	
GJITHSEJ			100	

*Dëshmi individuale të vërtetuar nga Drejtoria Komunale për Bujqësi – Komuna, për numrin e shoqërive të bletëve dhe vendodhjen e shoqërive të bletëve; (02/L-111)

⁷ Dendësia maksimale në stallë: 6 pula/rosa/m² ose 2 biba/pata/m², pa e llogaritur sipërfaqen që e zënë foletë. Për çdo 7 kafshë së paku një fole në stallë.

⁸ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

**Adresa e aplikuesit nënkupton vendbanimin e ekonomisë familjare, respektivisht të pronarit të biznesit aplikues. Në rastet kur aplikuesi pretendon se vendbanimi i tij është në lartësi mbidetare mbi 700 m por nuk është në listën e zonave malore, ai e shkruan në planin e biznesit/projekt)-propozim faktin se vendbanimi i tij, sipas matjeve vetanake, është mbi këtë lartësi. Me rastin e vlerësimit të projektit, ky pretendim pranohet nga zyrtari vlerësues, por ky fakt vërtetohet gjatë kontrollës së parë në terren nga zyrtari i AZHB-së.

Tabela 2: Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Kapaciteti i grumbullimit / përpunimit të produkteve jo drusore të malit: Vlera e prodhimit gjatë vitit paraprak	≥ 5,000 €	35
		≥ 1,000 - < 5,000 €	30
		0 - < 1,000 €	25
2	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
3	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	15
		Investimi në zonë rurale	10
4	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	10
5	Gjinia	Aplikuesi është femër	5
6	Arsimimi	Diplomë universitare në bujqësi / pylltari	5
7	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
8	Bujqësia organike	I certifikuar për prodhim organik	10
GJITHSEJ			100

Tabela 3: Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Prejardhja e lëndës së parë (të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit)	Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e prodhon në fermën e vet	40
		Më shumë se 50% të lëndës së parë për përpunim, aplikuesi e siguron nga prodhuesit e tjerë lokalë	35
2	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet e përpunimit (për personat fizikë (me NIF) të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje të	Ka përvojë së paku njëvjeçare në aktivitetet për të cilat aplikon	20
		Nuk ka përvojë në aktivitetet për të cilat aplikon	15

	dëshmohej me certifikatën e biznesit)		
3	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës (POP)	8
4	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	10
6	Gjinia	Aplikuesi femër	2
67	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
GJITHSEJ			100

Tabela 4: Zhvillimi i aktiviteteve artizanale

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Përvoja e aplikuesit në aktivitetet artizanale (për personat fizikë (me NIF), të përshkruhet në projekt - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje , të dëshmohej me certifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku njëvjeçare në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	40
		Nuk ka përvojë në ndonjërin nga aktivitetet artizanale për të cilat aplikon	35
2	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës (POP)	15
3	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	15
		Investimi në zonë rurale	10
4	Gjinia e aplikuesit	Aplikuesi femër	10
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	10
6	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	10
GJITHSEJ			100

Tabela 5: Zhvillimi i turizmit rural

Nr.	Lloji i kritereve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1.	Përvoja e aplikuesit në turizëm rural (për personat fizikë, të përshkruhet në projekt (me NIF) - propozim ose në plan të biznesit; për ndërmarrje , të dëshmohet me certifikatën e biznesit)	Ka përvojë së paku njëvjeçare në ofrimin e shërbimeve të turizmit	35
		Nuk ka përvojë në ofrimin e shërbimeve të turizmit	25
2.	Vendi i investimit	Investimi në zonë malore	10
		Investimi në zonë rurale	5
3.	Lloj i investimeve: Në rast të investimit nga pika a), b) dhe c) pikët llogariten nga investimi me pjesën më të madhe të mjeteve (maksimum 15 pikë)	Investimet në bujtina (së paku 5 shtretër të rinj)	15
		Investimet në ofrimin e shërbimeve gastronomike	10
		Investimet në shtigje për ecje dhe / apo biçikleta	5
4.	Mosha	Ndërmarrësi është i moshës 40 vjeçare ose me i ri	5
5.	Gjinia	Aplikuesi femër	2
6.	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP	10
7.	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	10
8.	Trashëgimia kulturore	Objekti / ndërtesa që do të renovohet është në Listën e Trashëgimisë Kulturore	8
9.	Arsimimi	Diplomë të shkollës së mesme/fakulteti në hoteleri / turizëm	3
10.	Përkrahja nga GLV	Projekti është rekomanduar nga GLV me strategji të miratuar	2
GJITHSEJ			100

Tabela 6. Akuakultura /Kultivimi i peshkut

Nr	Lloji i kriterëve	Kriteri/Kategoria	Pikët
1.	Kapaciteti prodhues Për fillestar kapaciteti pas investimit. (në biznes plan)	≥ 3 t/vit - < 10 t/vit	50
		≥ 10 t/vit - < 30 t/vit	45
		≥ 30 t/vit	40
2	Përvoja e aplikuesit në akuakulturë	Aplikuesi është i licencuar nga MBPZHR-ja	20
		Aplikuesi ka marrë pagesa direkte për akuakulturë në vitin paraprak, por nuk është i licencuar	15
		Aplikuesi është fillestar	10
3	Punësimi	Aplikuesi do të krijojë së paku një vend të ri të punës	10
4	Vendi i investimit	Zonë malore	5
5	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së, në tri vjetët e fundit	10
6	Mosha e aplikuesit	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri në momentin e aplikimit	3
7	Gjinia e fermerit	Aplikuesi femër	2
GJITHSEJ			100

Vërejtje

1. Për nënmasën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut - Afati i zbatimit të projektit është 10 muaj (300 ditë) me mundësi vazhdimi në përputhje me legjislacionin në fuqi.
- 2.Për nënmasën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut, para kërkesës për pagesë duhet të dorëzohet Licenca për aktivitetet e akuakulturës/ kultivimi i peshkut.

Tabela 7. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish

Nr.	Lloji i kriterëve	Kriteri / Kategoria	Pikët
1	Përvoja e aplikuesit para aplikimit	Aplikuesi ka së paku 30 pula ose ekuivalentin e tyre në certifikatën e fermerit të vitit para aplikimit	20
2.	Marrëdhënia kontraktuale	Aplikuesi ka kontratë për shitjen e së paku 70% të vlerës së prodhimit të tij (vlera sipas deklarimit në planin e biznesit)	20
4	Punësimi	Krijimi i një vendi të ri të punës POP ⁹	10

⁹ (POP= punë me orar të plotë = 220 ditë pune në vit)

5	Adresa / vendbanimi i aplikuesit	Ndodhet në zonë malore	20
		Ndodhet në zonë rurale	10
6	Përkrahje për herë të parë	Aplikuesi apo ekonomia e tij familjare nuk ka qenë përfitues i granteve të MBPZHR-së në tri vjetët e fundit	20
7	Gjinia	Aplikuesi femër	5
8	Mosha	Aplikuesi është 40 vjeç ose më i ri	5
GJITHSEJ			100

Vërejtje për të gjitha nën masat: Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10. Shkalla e Përkrahjes Publike

- Vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt për nënmasën
 - 302.1 - Prodhimi i mjaltit është 20,000 euro;**
 - 302.2 - Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit- 50,000;**
 - 302.3 - Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare- 20,000 euro;**
 - 302.4 - Zhvillimi i aktiviteteve artizanale është 30,000 euro;**
 - 302.5 - Zhvillimi dhe promovimi i turizmit rural është 50,000 euro;**
 - 302.6 - Akuakultura/ Kultivimi i peshkut është 50,000 euro;**
 - 302.7 - Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish është 20,000 euro;**

Ndërsa vlera minimale 5,000 euro

- Përkrahja publike është 65 % e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Përkrahje shtesë prej 5% jepet për investime në zonat malore.
- Pagesa mund të bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin me kërkesën e tij, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Nëse përfituesi nuk bënë kërkesë për paradhënie atëherë pagesa e tërësishme bëhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagese/ pranim të pagesës ose refuzim të pagesës .

11. Buxheti

Tabela 8: Ndarja e planifikuar buxhetore, sipas nënmasave

Masa 302: Diversifikimi i Fermave dhe Zhvillimi i Bizneseve	Buxheti	%
302.1. Prodhimi i mjaltit	700,000	18.18
302.2. Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit	700,000	18.18
302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara	600,000	15.58
302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	300,000	7.79
302.5. Zhvillim i turizmit rural	700,000	18.18
302.6. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	350,000	9.09
302.7. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	500,000	12.99
TOTALI	3,850,000	100.00

12. Indikatorët e Masës

Tabela 9: Treguesit e masës

Lloji i treguesit	Totali	Caku
Inputi	Vlera e përgjithshme e mbështetjes	3,850,000.00
	302.1. Prodhimi i mjaltit	700,000.00
	302.2. Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit	700,000.00
	302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	600,000.00
	302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	300,000.00
	302.5. Zhvillimi i turizmit rural	700,000.00
	302.6. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	350,000.00
	302.7. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	500,000.00
Outputi	Numri i përgjithshëm i projekteve të mbështetura	207.67
prej të cilëve	302.1. Prodhimi i mjaltit	53.84
	302.2. Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit	21.52
	302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore në ekonomi familjare	46.15
	302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	15.38
	302.5. Zhvillim i turizmit rural	21.53
	302.6. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	10.79
	302.7. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	38.46
	Vlera e përgjithshme e investimeve	4,997,500
prej të cilëve	302.1. Prodhimi i mjaltit	945,000
	302.2. Grumbullimi, përpunimi dhe promovimi i produkteve jo drusore të malit	945,000
	302.3. Përpunimi i prodhimeve bujqësore të kultivuara	610,000
	302.4. Zhvillimi i aktiviteteve artizanale	405,000
	302.5. Zhvillim i turizmit rural	945,000
	302.6. Akuakultura/ Kultivimi i peshkut	472,500
	302.7. Rritja e shpezëve për vezë dhe për mish	675,000
	Rezultati	Numri i fermave dhe i ndërmarrjeve që krijojnë burime tjera të të ardhurave nga aktivitetet e diversifikimit.
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve që e kanë shtrirë aktivitetin e tyre në drejtim të përpunimit	67.67
	Numri i fermave apo ndërmarrjeve me aktivitete të përmirësuara të promovimit	100
	Numri shtesë i turistëve	3,300
	Numri i vendeve të reja të krijuara	200

Njësitë e punës bujqësore (pop) rialokohen për aktivitete jo bujqësore

13. Procedura Administrative

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14. Afati i Zbatimit

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 90 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, përveç për nënmasën 302.5 Akuakultura/kultivimi i peshkut - në të cilën afati i zbatimit të projektit është 10 muaj (300 ditë) me mundësi vazhdimi në përputhje me legjislacionin në fuqi. Pas periudhës prej 90 ditëve, respektivisht 300 ditë, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë. AZHB-ja mund të zgjasë afatin e zbatimit për më së shumti 30 ditë, nëse ka arsye të qëndrueshme për këtë, siç është sjellja e ndonjë makinerie specifike prej ndonjë vendi tjetër, etj.

15. Shtrirja Gjeografike e Masës

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës.

Masa 303 "Zbatimi i Strategjive të Zhvillimit Lokal – Qasja Leader" – për Grupet Lokale të Veprimit (GIV)-të e Përzgjedhura

1. Baza Ligjore

- Ligji Nr.03/L-098- Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27.07.2009);
- Ligji Nr.04L-090- Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
- Ligji Nr.03/L-040- Për Vetëqeverisjen Lokale, (Gazeta Zyrtare Nr.28/04 Qershor 2008);
- Ligji Nr.05/L-031- Për Procedurën e Përgjithshme Administrative, (Gazeta Zyrtare Nr.20/21 Qershor 2016);
- Ligji Nr.05/L-020- Për Barazi Gjinore, (Gazeta Zyrtare Nr.16/26 Qershor 2015);
- Ligji Nr.03/L-134- Për Lirinë e Asocimit në Organizatat jo Qeveritare, (Gazeta Zyrtare Nr.49/25 Mars 2009);
- Ligji Nr.04/L-074- Për Shërbimet Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.04/19 Mars 2012);
- Ligji Nr.04/L-045- Për Partneritet Publiko-Privat (Gazeta Zyrtare Nr.26/25 Nëntor 2011).
- Ligji Nr.07/L-001- Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020 (Gazeta Zyrtare Nr.1/19 Mars 2020).

2. Arsyeshmëria

Qëllimi kryesor i GLV-ve është që të kontribuojnë në zhvillimin ekonomik të zonave rurale, duke i ofruar përkrahje komunitetit rural për përgatitjen dhe zbatimin e strategjive zhvillimore në bashkëpunim të ngushtë me komunitetin lokal.

Për të forcuar rolin e GLV-ve për zbatimin e PBZHR 2014-2020, duhet të merren parasysh disa nga rekomandimet kryesore të cilat kanë rrjedhur nga Raporti i Vlerësimit Afatmesëm (RVA) i PBZHR 2013 i financuar nga ZNBE:

- Për koordinatorët e GLV-ve është shumë i nevojshëm ndërtimi i kapaciteteve për menaxhimin e projekteve dhe organizimin e proceseve të zhvillimit lokal. Për anëtarët e GLV-ve është i domosdoshëm trajnimi specifik për të kuptuar rolin e tyre dhe parimet themelore të procesit zhvillimor, të bazuar në zonën të cilën e mbulojnë.
- Përveç trajnimeve, duhet të organizohet një fushatë vetëdijesimi për publikun e gjerë.
- Fushat e financuara duhet të zgjerohen sa më shumë, për të përmbushur nevojat rurale.
- Më shumë përkrahje për punën e vazhdueshme administrative dhe organizative të GLV-ve.
- Aktivizimi i pjesëmarrjes lokale dhe mbajtja e aktiviteteve të vazhdueshme të GLV-ve.

Me qëllim të arritjes së këtyre rezultateve, gjatë pjesës së dytë të vitit 2014, është realizuar aktiviteti "Ndihma teknike për GLV-të potenciale", në formë të thirrjes për prezantime të Strategjive Zhvillimore Lokale (SZHL).

Dymbëdhjetë (12) Strategji të Zhvillimit Lokal janë përgatitur nga GLV të ndryshme dhe janë prezantuar në Ministrinë e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural. Vlerësimi është bërë në bazë të kriterëve të pranueshmërisë dhe të përzgjedhjes, të miratuara paraprakisht.

Të 12 SZhL-të kanë fituar pikë më shumë se sa minimumi i paraparë dhe të gjitha janë kualifikuar për t'u financuar në periudhën 2014-2020.

Masa 303, LEADER përbëhet nga tri aktivitete kryesore :

- **Aktiviteti 1.** - "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve të përzgjedhura";
- **Aktiviteti 2.** - "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal qasja LEADER - për GLV-të e përzgjedhura" dhe
- **Aktiviteti 3.** - "Kooperimi / bashkëpunimi" i cili do të fillohet në një fazë të mëvonshme, pasi që GLV-të të jenë mirë të strukturuar, punonjësit e tyre të jenë trajnuar dhe banorët e territoret e tyre të kenë demonstruar kapacitetet për të përfituar nga ato aktivitete.

3. Objektiva e përgjithshme

Masa 303 si objektivi kryesor ka përkrahjen e ngritjes së kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve dhe banorëve ruralë, me qëllim të shtimit të shkathhtësisë të tyre në fushën e demokracisë dhe zhvillimit lokal.

3.1. Objektivat specifike

- Funkcionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura sipas qasjes LEADER;
- Ndërtimi i kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura;
- Vetëdijesimi i popullatës rurale në aktivitetet e GLV-ve të përzgjedhura;
- Shkëmbimi i përvojave në mes të GLV-ve të përzgjedhura.
- Zbatimi i SZhL-ve (projekteve)

4. Lidhja me masat tjera në PBZHR

Masa 303 LEADER, për zbatimin e Strategjive Zhvillimore të GLV-ve të përzgjedhura është e lidhur me Masën 302- DIVERSIFIKIMI I FERMAVE DHE ZHVILLIMI I BIZNESEVE

1. Aktiviteti 1 . Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve

Qëllimi i këtij aktiviteti është mbështetja e ngritjes së mëtutjeshme të kapaciteteve të GLV-ve të përzgjedhura, anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura si dhe të banorëve të zonave rurale në mënyrë që të rrisin aftësitë e tyre në demokracinë lokale dhe të qeverisjes për të inkurajuar ata që të promovojnë iniciativat lokale dhe partneritetin.

2. Aktivitetet e pranueshme

- Përgatitja e studimit për zonën si: studime socio-ekonomike, regjionale, të marketingut, etj.;
- Trajnimi dhe shkollimi /edukimi i punonjësve dhe anëtarëve të GLV-ve në bazë të temave të ndryshme;
- Temat e ndërlidhura me qasjen LEADER, si: koncepti LEADER, qeverisja lokale, SZhL, menaxhimi i rrjeteve, avancimi i pjesëmarrjes së palëve me interes, etj.;

- Temat e ndërlidhura me menaxhimin, si: përgatitja e planeve të biznesit, përgatitja e aplikacioneve për projekte, kontabiliteti dhe raportimi, etj.;
- Tërheqja e interesimit, organizimi i publicitetit dhe materialet e ngjarjet promovuese për anëtarët e GLV-ve dhe banorët e zonës, siç janë: seminarët, punëtoritë, mbledhjet, etj.;
- Pjesëmarrja e anëtarëve të GLV-ve në seminare, punëtoritë, mbledhje, vizita studimore, duke përfshirë ngjarjet e organizuara nga Rrjeti për Zhvillim Rural.

5. Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

Shërbimet e ekspertëve me CV-i të verifikuara të fushave të zhvillimit ekonomik, rural, regional, mjedisit, marketingut etj.

- Shpenzimet e përkthimit me shkrim dhe me gojë;
- Shpenzimet e udhëtimit të anëtarëve të GLV-ve të përzgjedhura brenda Kosovës dhe jashtë duke përfshirë akomodimin dhe mëditjet;
- Aktivitetet e nxitjes së interesimit, siç janë trajnimet, pjesëmarrja në seminare, punëtori dhe panairë, parapagimi për publikime dhe blerja e tyre, aktivitete të tjera të zgjimit të interesimit, etj.
- Punëtoritë dhe ngjarjet informative për nxitjen e pjesëmarrjes aktive të popullatës rurale në proceset e zhvillimit lokal;
- Marrja me qira e objekteve dhe pajisjeve për organizime të ndryshme, si dhe shërbimet hoteliere;
- Prodhimi dhe publikimi i materialeve siç janë: fletëpalosje, broshura etj.
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-së (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-së)

3. Aktiviteti 2 “Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal”

Ka dy nën-aktivitete:

- **Aktiviteti 2 a)**
Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre. Shpenzimet operative të GLV-ve lidhen me menaxhimin dhe funksionalizimin e GLV-ve sipas qasjes LEADER dhe fillimin e zbatimit të SZhL-ve.

6. Aktivitetet e pranueshme

- Hapja e zyrës së GLV-së, duke përfshirë pajisjet dhe mobilitet e zyrës;
- Të dallohet zyra e ndarë për GLV-me vendim të Kryetarit të asaj Komune përkatëse, në mënyrë që mos të paguajnë qira, por vetëm internetin pasi që disa Komuna e kanë të instaluar Intranetin, andaj GLV- duhet të paguajë Internetin me buxhetin e saj.
- Të shfrytëzohen mjetet e qirasë për mini-projekte të GLV-së.
- Punësimi i punonjësve - menaxherit me orar të plotë ose gjysmë orari;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet vjetore rrjedhëse, si: materiali për zyrë, rryma, telefoni, interneti etj.;
- Caktimi i buxhetit për shërbimet e tjera të jashtme, si TI, kontabilitet, etj.;

- Shpenzimet e aktiviteteve për menaxherin dhe anëtarët e bordit, si udhëtimet për takime jashtë zyrës, p.sh me GLV-të tjera etj.;
- Identifikimi dhe caktimi i buxhetit për projektet e vogla që do të zbatohen drejtpërdrejt.

7. Lista indikative e shpenzimeve të pranueshme

- Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve;
- Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;
- Materiali për zyrë;
- Blerja e pajisjeve, duke përfshirë pajisjet e TI-së, mobilitet;
- Shërbimet për specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.;
- Shpenzimet e paparashikueshme.
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-së (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-së)

Aktiviteti 2b)

Përkrahja për zbatimin e SZhL-ve të GLV-ve

- GLV-të zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-të. Aktivitetet e tilla duhet të mbështesin ngjarje kulturore (panaie, festivale, ekspozita etj.), promovim i produkteve vendore (etiketim, marketing, fletëpalosje, broshura etj.), infrastrukturë të shkallës së vogël (gardhiqe, fontana, parqe, ura të vogla, rrugë fushore, shënjimi i rrugëve malore, rinovim të trashëgimisë kulturore dhe natyrore etj.).
- Shpenzimet e mirëmbajtjes së xhirollogarisë së GLV-së (dokumentohet me pasqyrën bankare vjetore të GLV-së)

8. Përfituesi përfundimtar

Përfituesit përfundimtar të “Masës 303 ” janë të gjitha GLV-të e përzgjedhura dhe RrZhr për GLV

9. Shkalla e përkrahjes publike

Për Aktivitetin 1. “Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura”. Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

Aktiviteti 2. “Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER”

2a) “Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura” duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

2b) “Zbatimi i SZhL të GLV-ve të përzgjedhura” ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura.

Përzgjedhja e projekteve bëhet nga GLV-të

GLV-të e përzgjedhura zbatojnë programin sipas qasjes prej poshtë-lartë. Vendimet lidhur me elaborimin dhe zbatimin e strategjive zhvillimore lokale duhet të merren nga Bordi kryesues i GLV-së përmes shumicës së thjeshtë të votave.

10.Ndarja e buxhetit sipas aktiviteteve

Buxheti i planifikuar për Aktivitetin 1 . “Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit për GLV-të e përzgjedhura” dhe Aktiviteti 2 303.2. “Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal” në total për vitin 2020-21 është 300.000 euro

Tabela 1. Buxheti

Masa 303 "Përgatitja dhe zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal – qasja leader" – për grupet lokale të veprimit (GLV)-të e përzgjedhura	Buxheti %	Buxheti në €
Aktiviteti 1 “Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve në territoret e GLV-ve”	30%	Për komuna prej 10,000-50,000 banorë deri në 5,000euro; Për komuna prej 50,000 –90,000 banorë deri në 7,000 euro; Për komuna prej 90,000-150,000 banorë deri ne 9,000 euro Për Rrjetin e Zhvillimit Rural 7,000 euro
Totali		89,000 euro
Aktiviteti 2 “Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal ”		
<i>Aktiviteti 2 a): “Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura “duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.</i>	26%	78,480 euro
<i>Aktiviteti 2 b): Aktiviteti i dytë është “Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve”</i>	44%	132,520 euro
Totali i Buxhetit për GLV dhe RrZhR		300,000 euro

Aktiviteti 1 “Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV-të e përzgjedhura”

Nënmasa do të ketë tri pragje të shpenzimeve maksimale të pranueshme varësisht nga numri i banorëve të territorit që përfshin GLV-ja e përzgjedhur.

Në bazë të raportit të Agjencisë të Statistikave të Kosovës, Vlerësimi i Popullsisë së Kosovës, 2013 nëpër komuna ku GLV-të janë përzgjedhur është si vijon:

Për komuna prej 10,000 deri në 50,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve të pranueshme për nënmasën 303.1. "Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV- të e përzgjedhura shpenzimet e pranueshme janë deri në 5,000 euro:

- Deçan
- Obiliq
- Viti
- Shtime

Për komuna me mbi 50,000 deri në 90,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri në 7,000 euro:

- Mitrovicë
- Skenderaj;
- Rahovec
- Lipjan
- Malishevë

Për komuna me mbi 90,000 deri në 150,000 banorë, maksimumi i shpenzimeve deri në 9,000 euro:

- Prizren;
- Ferizaj dhe
- Pejë

Dhe për RrZhR deri në 7,000 euro.

303.2. Nënmasa "Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal"

a) Aktiviteti i parë është "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

Tabela 2. Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZhR-së

Shpenzimet e pranueshme për funksionalizimin e GLV-ve dhe RrZHR-së 2020-21	Euro	Muaj	Total
Pagat e menaxherit të GLV-së dhe/ose të punonjësve të tjerë të GLV-ve; (troga bruto)	220	12	2,640
Qiraja e zyrës dhe shpenzimet operative;	150	12	1,800
Materiali për zyrë;	10	12	120
Shërbimet (specialistët e TI-së, kontabilistët, etj.);	50	10	500
Rryma, uji dhe shërbimet e komunaleve	30	12	360
Shpenzimet e transportit	20	12	240
Shpenzimet e paparashikuara	300	1	300
Totali për funksionimin e një GLV-je			5,960
Totali për funksionimin e 12 GLV-ve			71,520
Shpenzimet për funksionimin e RrZhR-së			5,960

Totali për funksionimin e GLV-ve dhe RrZhR-ve			77,480 €
--	--	--	-----------------

b) Aktivitetin e dytë që është “Zbatimi i SZhL të GLV-e të përzgjedhura” ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-në.

11. Administrimi i shpenzimeve të pranueshme

Aktiviteti 1 “Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territorit të GLV-ve për GLV të përzgjedhura” dhe

GLV-të e përzgjedhura, pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% të të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie.

Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese duhet të sjellë dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mospërbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra.

Ndihma publike nga MBPZHR-ja jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20 % pas përfundimit të projektit.

Aktiviteti 2 “Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal- qasja LEADER”

2a) “Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura” duke i mbështetur shpenzimet operative të tyre.

GLV-të e përzgjedhura, pas nënshkrimit të kontratës me AZHB-në, 80% të të gjitha shpenzimeve të pranueshme i marrin si paradhënie.

Ndërsa pas përfundimit të projektit, GLV-ja përfituese duhet të sjellë dëshmitë e nevojshme, si: faturat, formularin e ditëve të punës të menaxherit dhe të ekspertëve, si dhe CV-në e menaxherit, CV-në e ekspertit si dhe procedurën e përzgjedhjes së menaxherit apo ekspertit, si për mjetet e marra në paradhënie ashtu edhe për 20% të mjeteve të cilat paguhen pas përfundimit të projektit. Në rast të mospërbushjes së këtij kushti, GLV-ja përfituese obligohet të kthejë mjetet e marra.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 100%.

Ndihma publike nga MBPZHR-ja jepet në dy këste: 80% si paradhënie dhe 20 % pas përfundimit të projektit.

2b) “Zbatimi i SZhL të GLV-ve të përzgjedhura” ku promovojnë dhe zbatojnë projekte të vogla në përputhje me SZhL-të.

Shkalla e përkrahjes publike do të jetë 80% nga MBPZHR-ja dhe 20 % nga donatorët tjerë apo nga anëtarët e GLV-ve të përzgjedhura. Përzgjedhja e projektit bëhet nga GLV-ja .

GLV-të duhet të bëjnë kërkesën për pagesë dhe për paradhënie.

12. Indikatorët e Masës

Tabela 4. Treguesit e masës

Lloji i indikatorit	Treguesi	Caku 2020-21
	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	12 GLV + RrZhR
	303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	12 GLV
	Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	1. 12 GLV + RrZhR 2. 12 GLV + RrZhR
Inputi		300.000
Outputi	Nr. i përgjithshëm i projekteve të përkrahura	46
Prej të cilëve	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	13
	303.2 - Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal për GLV-të e përzgjedhura	33
	a) "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura" b) "Përkrahja për zbatimin e SZhL-ve të GLV-ve"	13
		20
	303.3 - Projektet e bashkëpunimit	0
	Vlera e investimeve të përgjithshme	
Prej të cilëve	303.1 - Përvetësimi i aftësive dhe nxitja e banorëve të territoreve të GLV-ve të përzgjedhura	13
	303.2 Zbatimi i strategjive të zhvillimit lokal "	33
	Aktiviteti 1: "Funksionalizimi i GLV-ve të përzgjedhura"	13
	Aktiviteti 2: "Përkrahja për zbatimin e SZhL të GLV-ve"	20
Rezultati	Nr. i njerëzve shtesë që marrin pjesë në takimet e GLV-ve, pa anëtarët e asamblesë së përgjithshme	100
	Nr. i GLV-ve të aftë për të prodhuar aplikacione të suksesshme	12

	Revanca e aktiviteteve të bashkëpunimit siç vlerësohet nga pjesëmarrësit (1 - shumë e ulët, 2 - I ulët, 3 - Relevant; 4 - Shumë relevante	3
Impakti/ndikimi	Nr. i banorëve në territoret rurale të cilët kanë mundësi të përfitojnë nga Programi i ardhshëm i ZhR-së përmes GLV-ve	

14. Shtrirja gjeografike e masës

GLV-të e përzgjedhura mbulojnë 12 komunat përkatëse të Kosovës, në të cilat ato veprojnë. Një GLV përfaqëson një zonë rurale me popullatë prej më shumë se 10 .000 banorë dhe më pak 150.000, duke përfshirë qytezat dhe qytetet me më pak se 30.000 banorë. Territori i përfaqësuar nga GLV-ja duhet të jetë integral nga pikëpamja ekonomike, shoqërore dhe fizike (gjeografike)

15. Afati i zbatimit të projekteve

Zbatimi i projekteve zgjatë 12 +2 muaj prej momentit të nënshkrimit të kontratës.

Masa për Ujitjen e Tokave Bujqësore

1. Baza Ligjore

Ligji Nr.03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.56/27 Korrik 2009);
Ligji Nr.04/L-090 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr. 03/L-098 - Për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, (Gazeta Zyrtare Nr.28/16 Tetor 2012);
Ligji Nr.04/L-9 - Për Ujitjen e Tokave Bujqësore, dt. 01 prill 2007;
Ligji Nr.0304/L-198 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore, (Gazeta Zyrtare, dt.16 gusht 2010);
Ligji Nr.04/L-26 - Për Tokën Bujqësore, (Gazeta Zyrtare Nr.13/ dt. 01 Qershor 2007);
Ligji Nr.03/L-087- Për ndërmarrjet publike, (Gazeta Zyrtare Nr. 31/15 Qershor 2008)
Ligji Nr. 04/L-111- Për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-087 Për Ndërmarrjet Publike (Gazeta Zyrtare Nr.13/30 Maj 2012)
Ligji Nr. 04/L-147 - Për Ujërat e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.10/dt. 29 Prill 2013);;
Ligji Nr.0304/L-214 - Për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, (Gazeta Zyrtare Nr.83/dt. 29 Tetor 2010);
Ligji Nr.04/L-110 - Për Ndërtim, (Gazeta Zyrtare Nr.18/dt. 03 korrik 2012);
Ligji Nr.04/L-042 - Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.18/dt. 19 Shtator 2011);
Ligji Nr.04/L-237 - Për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.04/L-042 Për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës, (Gazeta Zyrtare Nr.25/17 Prill 2014).;
Ligji Nr. 06/L -016- Për Shoqëritë Tregtare (Gazeta Zyrtare Nr.09/24 Maj 2018).
Ligji Nr.07/L-001- Mbi Ndarjet Buxhetore për Buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin 2020 (Gazeta Zyrtare Nr.1/19 Mars 2020).

2. Arsyeshmëria

Zhvillimi i bujqësisë së qëndrueshme, si një nga prioritetet kryesore të Qeverisë së Kosovës, nuk mund të arrihet pa shfrytëzimin racional të pasurive ujore si dhe pa vendosjen, rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës së ujitjes.

Derisa në stinët e tjera, të reshurat janë të mjaftueshme, ato mungojnë gjatë stinës së verës. Prandaj, imponohet nevoja e akumulimit, grumbullimit dhe strukturimit të ujërave, me qëllim të shfrytëzimit të tyre gjatë verës për nevojat e ujitjes së kulturave bimore.

Gjendja teknike e një pjese të madhe të infrastrukturës së ujitjes nuk është e mirë.

Pendat, rezervuarët e ujit, stacionet e ujitjes, pompat, kanalet, gypat, etj., kanë nevojë për rehabilitim, për ndërtime të reja, si dhe për mirëmbajtje të rregullt. Zhvillimi i bujqësisë intensive dhe konkurruese, në kushtet e ekonomisë së tregut të lirë, është i pamundur pa zhvillimin e sistemit të ujitjes. Kjo bëhet edhe më e rëndësishme nëse merren parasysh ndryshimet klimatike të viteve të fundit dhe parashikimet për të ardhmen.

3. Objektivat e Përgjithshme

- Rritja e produktivitetit të prodhimeve bujqësore;
- Rritja e rendimentit dhe cilësisë së prodhimeve bujqësore;
- Rritja e aftësive konkurruese të prodhimeve bujqësore;

3.1 Objektivat e Veçanta

- Shfrytëzimi efikas i ujit për ujitje dhe mundësi të diversifikimit të kulturave bujqësore
- Rritja /zgjerimi i sipërfaqeve bujqësore nën ujitje
- Modernizimi i sistemeve për ujitje , duke zvogëluar humbjet, dhe përdorimin më racional të ujit;
- Rehabilitimi i infrastrukturës në sistemet ekzistuese të ujitjes

4. Lidhja me Masate e Tjera në PBZHR

- Kjo masë ka ndërlidhje me masat e tjera të PBZHR-së, si:
- Masa 101 “Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore”.

5. Përfituesit Përfundimtarë

Përfituesit përfundimtarë nën këtë masë janë:

- Fermerët, sipas definicionit nga Ligji Nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/1-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural;
- Shoqatat e përdorueseve të ujitjes;
- Kompanitë Rajonale të Ujitjes

6. Kriteret e Përbashkëta të Pranueshmërisë

- Pëlqimi nga kompania publike e ujitjes, në rast se aplikuesi në projektin e tij parasheh shfrytëzimin e sistemit të ujitjes të kompanive publike.
- Dëshmia që fermerë përfitues nga Masa101 “Investimet në asetet fizike në ekonomitë bujqësore”, janë përfshirë në projekt, nëse ka të tillë;
- Projekte të pranueshme për financim me mjetet publike janë vetëm projektet që pas përfundimit të investimeve janë në funksion të qëllimit për të cilin është bërë investimi (janë në gjendje për të ujitur tokat bujqësore) dhe kjo duhet të dëshmohet me rastin e kontrollës së fundit në terren. Nëse projektet pas përfundimit të investimit nuk janë funksionale, përfituesi obligohet ta kthejë shumën e financuar të përkrahjes publike të marrë si paradhënie. Të gjithë përfituesit e projekteve të zhvillimit rural obligohen t'i mirëmbajnë investimet e tyre sipas projektit të miratuar gjatë 3 vjetëve pas realizimit të projektit, aq sa zgjat periudha monitoruese.
- Përfituesit nuk mund t'i jepet një projekt i ri nëse projektet e mëparshme nuk janë përfunduar në përputhje me kontratën e nënshkruar me AZHB-në.
- Në rast se në projekt parashihen ndërtimi, zgjerimi , rehabilitimi, aplikanti duhet të paraqesë edhe:
- Projektin ideor (teknik) me paramasë dhe parallogari të investimeve

Në rast të përzgjedhjes së projektit, para nënshkrimit të kontratës, përfituesi duhet të dorëzojë:

- Lejen për ndërtim nga organi kompetent i Komunës
- Projektin e detajuar, me paramasë dhe paralogari;
- Vlerësimin e ndikimit në mjedis, nëse parashihet me ligj;

7. Kriteret e Veçanta të Pranueshmërisë

- Projekti ideor teknik i dorëzuar duhet të demonstrojë zvogëlimin e humbjeve të ujit në minimum 20%, në rastet e modernizimit të sistemeve ekzistuese të ujitjes.
- Përfituesi duhet të kontraktojë kompani ndërtimi me përvojë të mëhershme në tri vjetët e fundit në ndërtimin e sistemeve të ujitjes dhe ujërave që kërkohen në projekt dhe e cila do të garantojë për punët e ndërtimit për së paku 3 vjet pas finalizimit të punës.
- Kompania e kontraktuar duhet të respektojë kriteret e Udhëzimit Administrativ për masat dhe kriteret e përkrahjes në bujqësi dhe zhvillim rural 2020 -21, si dhe legjislacionit të prokurimit publik në fuqi.
- Përfituesi duhet të dorëzojë deklaratë me shkrim përmes së cilës garanton se do të participojë me 20% të shumës totale të miratuar për realizimin e projektit.
- Sipërfaqja minimale e projektit nën ujitje duhet të jetë 10 ha.
- Aplikuesit duhet të dëshmojnë të drejtat pronësore të tokës së tyre dhe të gjitha tokave të fermerëve të tjerë ku do të bëhet investimi i propozuar që nënkupton tërë sipërfaqen nëpër të cilën kalon sistemi i ujitjes dhe tokat që do të ujitin, si dhe pëlqimin me shkrim (deklaratë e nënshkruar e cila përmban edhe nr. e parcelës për të cilën jepet pëlqimi) dhe të dhënat personale (kopja e letërnjoftimit) nga pronarët e tokave për investimin që do të bëhet. E drejta pronësore dëshmohet përmes certifikatës së pronës (fleta poseduese). E drejta pronësore pranohet edhe kur pronari i tokës dhe shfrytëzuesi i tokës që do të përfshihet në investim/ujitje janë në marrëdhënie bashkëshortore apo në vijë të drejtë të gjakut pa kufij (p.sh. stërgjyshërit, gjyshërit, prindërit, fëmijët, nipërit, mbesat e kështu me radhë.) dhe kjo dëshmohet përmes certifikatës së martesës, certifikatës së lindjes dhe / apo certifikatës së vdekjes. Po ashtu, shfrytëzuesi i tokës që do të përfshihet në investim/ujitje duhet të plotësojë Deklaratën nën betim, me të cilën dëshmon se toka me të cilën aplikon është në trashëgimi të tij.
- Tokat e marra me qira së paku 10 vjet, e noterizuar.

8. Investimet e Pranueshme

- Shpenzimet e pranueshme janë të kufizuara në ato që janë listuar në Listën e Investimeve të pranueshme për Masën Ujitja e Tokave Bujqësore, e paraqitur si Shtojcë Nr. 6 e Udhëzimit për Aplikues.
- Shpenzimet për përgatitjen e planit të biznesit apo projekt-propozimit pranohen deri në vlerën prej 3% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 1000 euro. Në rast të

investimeve që parashohin skica, dizajn të hollësishëm inxhinierik, vlerësim të ndikimit në mjedis, shpenzimet për arkitekt dhe inxhinier, leje dhe licenca të ndryshme janë të pranueshme deri në vlerën 7% të shpenzimeve të pranueshme, por jo më shumë se 3,000 euro.

9. Kriteret e Përzgjedhjes

Tabela 1. Kriteret e përzgjedhjes për masën e ujitjes së tokave bujqësore

Kriteri	Parametri	Nr. i pikëve
Kostot-efektive për zgjerimin e sipërfaqeve të ujitura dhe rehabilitimin e rrjeteve ekzistuese të ujitjes	<p>Metoda e kalkulimit: Pasi të jenë vlerësuar të gjitha projektet, nga projektet e pranueshme do të krijohet një hierarki e kostove për ha, duke filluar nga më e ulëta deri te më e larta. Projekti me koston më të ulët do të marrë numrin maksimal të pikëve, ndërsa projekti me koston më të lartë për ha do të marrë 0 (zero) pikë. Pjesa tjetër e projekteve të pranueshme do të marrë pikët (me 2 decimale) sipas këtij kriteri bazë të koston së tyre për ha, ndërsa rezultatet do të shpërndahen në mënyrë të barabartë. Kalkulimi për poentim: $15 * (C_p - \max C) / (\min C - \max C)$ C_p - kosto për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar për ujitje, e projektit që vlerësohet. $\min C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes, e projektit me vlerën më të vogël për hektar. $\max C$ - vlera e shpenzime për 1 ha shtesë të ujitur ose 1 ha të modernizuar të ujitjes, e projektit me vlerën më të madhe për hektar.</p>	Max. 15
Sipërfaqja e ujitur (ha)	$\geq 10 - < 30$ ha	20
	$\geq 30 - < 50$ ha	25
	$\geq 50 - < 75$ ha	35
	≥ 75 ha	40
Aplikuesi është anëtar i Shoqatës së përdoruesve të ujit për ujitje të tokave bujqësore ose Kompani Rajonale të Ujitjes		10
Numri i fermerëve të regjistruar në Regjistrin e Fermës që përfitojnë nga projekti	1 - 10	10
	11 - 20	15
	më shumë se 20	20

Realizimi i projektit përfshin përfitues të Masës 101“Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore” në tri vjetët e fundit	1 - 5	10
	më shumë se 5	15
Totali		100

- **Vërejtje.** Në rastet kur aplikuesit kanë numër të njëjtë të pikëve, përparësi kanë projektet e dorëzuara më herët.

10.Shkalla e Përkrahjes Publike

- Vlera minimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt brenda kësaj mase është 10,000 €, kurse vlera maksimale e shpenzimeve të pranueshme për projekt është 200,000 €;
- Përkrahja publike është 80% e shpenzimeve të pranueshme të investimit.
- Pagesa mund të bëhet në dy këste, pjesa e parë e përkrahjes publike në vlerë prej 50% bëhet në formë të paradhënies pas nënshkrimit të kontratës me përfituesin me kërkesën e tij, me kusht të sigurimit të garancionit bankar, ndërsa pjesa tjetër e mbetur prej 50%, paguhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Nëse përfituesi nuk bënë kërkesë për paradhënie atëherë pagesa e tërësishme bëhet pas verifikimit të përfundimit të investimit të përgjithshëm.
- Garancioni bankar duhet të sigurohet vetëm për paradhënien prej 50% të përkrahjes publike, përkatësisht deri në vendimin përfundimtar për pagese/ pranim të pagesës ose refuzim të pagesës .
- Ndihma maksimale publike për periudhën e zbatimit të programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 për masën Ujitjes së tokave Bujqësore është 600,000 € për përfitues.
- Aplikuesi mund të aplikojë me disa projekte gjatë periudhës së zbatimit të Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, në vite të ndryshme, me kusht që projektet e mëhershme të jenë përfunduar me sukses dhe përkrahja publike të mos tejkalojë shumën e lartpërmendur.

11.Buxheti

Tabela 2. Ndarja e planifikuar buxhetore

Sektorët	Vlera në euro	% e buxhetit
Ujitje e Tokave Bujqësore	800.000	100%
Totali	800.000	100%

12.Indikatorët e Masës

Tabela 3. Treguesit e monitorimit

Lloji i treguesit	Treguesi	Caku 2020-21
Të dhënat	Vlera e përgjithshme e mbështetjes publike	800,000
Prodhimi	Vlera e përgjithshme e investimeve	960,000
	Numri i përfituesve të mbështetur	7
Rezultati	Sipërfaqet e zgjeruara të ujitura	480
	Sipërfaqet e modernizuara të ujitjes	480
	Rritja totale e prodhimit (në ton) nga sipërfaqet e ujitura si rezultat i drejtpërdrejtë i investimeve të propozuara, për:	
	Drithërat	1000
	Perimet	3,135
	Frutat	4,705
	Rrushi	1,568

13.Procedura Administrative

Kjo masë do të zbatohet nga Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZhB). Procedurat administrative të detajuara do të paraqiten në Udhëzimin Administrativ i cili miratohet nga Ministri i Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural.

14.Afati i Zbatimit

Afati i zbatimit të projekteve të kësaj mase është 180 ditë nga dita e nënshkrimit të kontratës me AZhB-në. Pas periudhës prej 180 ditëve, përfituesi ka edhe 15 ditë shtesë për përgatitjen e dokumentacionit dhe paraqitjen e kërkesës për pagesë, në rast se përfituesi nuk arrin të përfundojë projektin në afat prej 180 ditëve të parapara me kontratë për shkak të kushteve atmosferike, AzhB-ja mund të zgjasë afatin me aneks kontratë për një afat të caktuar.

15.Shtrirja Gjeografike e Masës

Kjo masë aplikohet në tërë territorin e Republikës së Kosovës